МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ, МАРКЕТИНГУ ТА БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: «ТОРГІВЛЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

Здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня, ІІ курсу, групи МЕМ-23-1
спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
освітня програма «Міжнародні відносини/International Economic Relations»

_____ Костюченка Віталія Васильовича
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник _____ Лазаренко Дмитро Олександрович, д.е.н, професор
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Керівник освітньо-професійної програми _____ Коляда Олена Володимирівна, к.е.н., доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри _____
протокол від «07» 01 2025 No 1

Завідувач кафедри _____ Паянок Тетяна Миколаївна, к.е.н, доцент
(підпис) (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2025

Реєстрація No 41 24. 01. 25.

(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 15. 12. 24

(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис

Результат захисту 85 14. 02. 25

(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: Дерлаг А. В.

(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії: Лазоренко Р.О

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1.Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	25		
2.Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	10		
3. Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		
4. Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ		46		
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	10		Бєлінська Н.В.
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		Кольєр О.В.
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	25		Берлог Н.В.
4. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	0		Мирошніченко О.В.
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	40		Бурлакова І.Б.
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	85		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
85	B	4	14.02.2025	Кольєр О.В. Бєлінська Н.В. Берлог Н.В. Мирошніченко О.В. Бурлакова І.Б.

ПРАВИЛА ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНОК ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	Б	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	ЄХ	2 (незадовільно)

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра економічної політики, маркетингу та бізнес-аналітики
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
Освітня програма «Міжнародні відносини/International Economic Relations»

Затверджую
Завідувач кафедри _____ _____
«_20_» _____11_____ 2013 р.

Завдання на випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу
здобувачу вищої освіти
Костюченку Віталію Васильовичу

1. Тема випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи: "Торгівля між Україною та ЄС: стан та перспективи"
Затверджена наказом ректора від «_08_» _01_ 20_24_ No_3_
2. Строк здачі закінченої роботи – 08.12.2024
3. Цільова установка. Мета роботи: проведення комплексного аналізу сучасного стану торгівлі між Україною та Європейським Союзом, визначення основних тенденцій та проблем, а також виявлення перспектив розвитку цих відносин в майбутньому.
Об'єкт дослідження: торгівельні відносини між Україною та Європейським Союзом.
Предмет дослідження: аналіз сучасного стану та перспективи розвитку торгівлі між Україною та ЄС, що включає в себе: динаміку зовнішньої торгівлі між сторонами, основні товарні позиції, торговельні угоди та співпрацю, а також вплив торгівлі на економічний розвиток та інтеграцію України на світовий ринок.
База дослідження: нормативно-законодавчі документи, монографії, наукові статті, посібники, підручники, статистичні дані та електронні джерела.
4. Вихідні дані до роботи: нормативно-законодавчі документи, монографії, наукові статті, посібники, підручники, статистичні дані та електронні джерела.
5. Перелік графічного матеріалу: 1) Класифікація форм міжнародної торгівлі. 2) Схема структури міжнародної торгівлі. 3) Схема основних регуляторних органів Європейського Союзу. 4) Етапи економічної інтеграції в Європейському Союзі. 5) Перелік необхідних реформ для вступу до ЄС. 6) Основні етапи інвестиційної взаємодії ЄС та України. 7) Схема пріоритетних напрямів економіки України на 2021-2050. 8) Прямі іноземні інвестиції в Україні за 2002-2023 рр. 9) Основні країни-інвестори по ПІІ в Україні за період 2021-2022 рр. 10)

Структура експорту-імпорту товарів України за Q1 2022-23 років. 11) Покриття дефіциту бюджету України та витрат на обслуговування боргу. 12) Схема напрямів активізації інвестиційної діяльності України. 13) Схема активізації інвестиційної діяльності України

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за кожним розділом).

Для досягнення мети були поставлені та вирішені наступні завдання:

– розглянуто теоретичні засади сутності та видів міжнародної торгівлі;

– визначено сутність та значення міжнародної торгівлі у глобальній економіці;

– визначено етапи еволюції та становлення Європейського Союзу;

– висвітлено євроінтеграційні торгово-економічні відносини України та ЄС;

– проведено аналіз розвитку інвестиційної діяльності в межах україно-європейського економічного партнерства;

– проаналізовано динаміку зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС;

– даний аналіз розвитку міжнародної економічної діяльності України та ЄС в системі економічної глобалізації;

– виявлено проблематику співпраці України та ЄС;

– визначено основні стратегічні вектори міжнародної економічної діяльності України та взаємодії з ЄС.

7. Календарний план виконання кваліфікаційної магістерської роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної магістерської роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1	Вибір теми	до 01.11.2023	20.09.2023
2	Вивчення літературних джерел та складання плану роботи	до 30.01.2024	10.11.2024
3	Підготовка 1 розділу дипломної роботи та надання його керівнику	12.03.2024	12.03.2024
4	Підготовка 2 розділу дипломної роботи та подання його керівнику	04.06.2024	04.06.2024
5	Підготовка 3 розділу дипломної роботи та подання його керівнику	01.11.2024	01.11.2024
6	Підготовка вступу та висновків до дипломної роботи та подання їх керівнику	04.12.2024	04.12.2024

Продовж

7	Доопрацювання дипломної роботи та подання його керівнику	до 9.12.2024	
8	Отримання відгуку керівника дипломної роботи	9-10.12.2024	
9	Допуск дипломної роботи до захисту (попередній захист)	10-15.12.2024	
10	Отримання зовнішньої рецензії на дипломну роботу	15-25.01.2025	15
11	Захист дипломної роботи	10-14.02.2025	10

8. Дата видачі завдання «20» 11 2023

9. Керівник кваліфікаційної магістерської роботи _____ Лазоренко Р.
(підпис) (прізвище, і

10. Керівник освітньо-професійної програми _____ Данцева О.
(підпис) (прізвище, і

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти _____ Костюкевич
(підпис) (прізвище,

АНОТАЦІЯ
ТОРГІВЛЯ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Мета роботи полягає в здійсненні всебічного аналізу поточного стану торгівлі між Україною та Європейським Союзом, визначення ключових тенденцій і викликів, а також окреслення перспектив розвитку цих відносин у майбутньому.

Завданнями роботи є: 1) дослідження теоретичних основ сутності та типології міжнародної торгівлі; 2) визначення ролі і значення міжнародної торгівлі у контексті глобальної економіки; 3) аналіз етапів формування та розвитку ЄС; 4) розгляд особливостей торговельно-економічних відносин між Україною та ЄС у рамках євроінтеграційного процесу; 5) проведення аналізу інвестиційної діяльності у межах економічного партнерства між Україною та ЄС; 6) дослідження динаміки зовнішньоторговельних відносин між Україною та ЄС; 7) аналіз розвитку міжнародної економічної діяльності України та ЄС у системі глобальної економіки; 8) ідентифікація основні проблеми співпраці між Україною та ЄС; 9) визначення ключових стратегічних напрямів міжнародної економічної діяльності України та взаємодії з ЄС.

Предметом дослідження є аналіз сучасного стану та перспективи розвитку торгівлі між Україною та ЄС

Об'єктом дослідження виступають економічні зв'язки у сфері торгівлі між Україною та Європейським Союзом.

Базою дослідження виступають торговельно-економічні відносини між Україною та Європейським Союзом, включаючи аналітичні дані, статистичні показники та нормативно-правові акти, що регулюють цю сферу.

За результатами дослідження сформульовані ключові висновки щодо сучасного стану торгівлі між Україною та ЄС, основних тенденцій її розвитку, виявлених проблем та запропонованих перспективних напрямків поглиблення економічної співпраці.

Одержані результати можуть бути використані для розробки стратегій розвитку зовнішньоекономічної діяльності України, оптимізації торговельно-економічних відносин з Європейським Союзом, вдосконалення інвестиційної політики, а також у наукових дослідженнях і навчальному процесі з економічних дисциплін.

Дипломна робота містить 75 сторінок, 22 таблиці, 13 рисунків, список використаних джерел із 65 найменувань, 3 додатки.

Ключові слова: торгівля, Україна, Європейський Союз, євроінтеграція, зовнішньоекономічна діяльність, інвестиційна діяльність, економічне співробітництво, економічна глобалізація, торговельно-економічні відносини, стратегічні перспективи.

Рік виконання дипломної роботи: 2024

Рік захисту роботи: 2025

ABSTRACT
TRADE BETWEEN UKRAINE AND THE EU: CURRENT STATE AND PROSPECTS

The aim of this study is to conduct a comprehensive analysis of the current state of trade between Ukraine and the European Union, identify key trends and challenges, and outline the prospects for the development of these relations in the future.

The objectives of the study are: 1) to explore the theoretical foundations of the essence and typology of international trade; 2) to determine the role and significance of international trade in the context of the global economy; 3) to analyze the stages of formation and development of the EU; 4) to examine the characteristics of trade and economic relations between Ukraine and the EU within the framework of the European integration process; 5) to analyze investment activity within the economic partnership between Ukraine and the EU; 6) to study the dynamics of foreign trade relations between Ukraine and the EU; 7) to analyze the development of international economic activity of Ukraine and the EU in the global economy; 8) to identify the main problems of cooperation between Ukraine and the EU; 9) to determine key strategic directions of Ukraine's international economic activity and interaction with the EU.

The subject of the study is the analysis of the current state and prospects for the development of trade between Ukraine and the EU.

The object of the study is the economic relations in the field of trade between Ukraine and the European Union.

The research is based on trade and economic relations between Ukraine and the European Union, including analytical data, statistical indicators, and regulatory legal acts governing this field.

The study results provide key conclusions regarding the current state of trade between Ukraine and the EU, the main trends in its development, identified problems, and proposed promising directions for deepening economic cooperation.

The obtained results can be used for developing strategies for Ukraine's foreign economic activity, optimizing trade and economic relations with the European Union, improving investment policy, as well as in scientific research and the educational process in economic disciplines.

The work consists of 75 pages, 22 tables, 13 figures, a list of 65 sources, and 3 appendices.

Keywords: trade, Ukraine, European Union, European integration, foreign economic activity, investment activity, economic cooperation, economic globalization, trade and economic relations, strategic prospects.

Year of completion of the qualification work: 2024

Year of defense of qualification work: 2025

ЗМІСТ

ВСТУП…….8

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА……...12

1.1 Теоретичні засади сутності та видів міжнародної торгівлі…….12

1.2 Сутність та значення міжнародної торгівлі у глобальній економіці……..18

1.3 Етапи еволюції та становлення Європейського Союзу……...21

1.4 Євроінтеграційні торгово-економічні відносини України та ЄС……...28

Висновки до розділу 1……...33

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ…….34

2.1 Розвиток інвестиційної діяльності в межах україно-європейського економічного партнерства……34

2.2 Динаміка зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС……42

2.3 Аналіз розвитку міжнародної економічної діяльності України та ЄС в системі економічної глобалізації…….47

Висновки до розділу 2……...53

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ……...54

3.1 Проблематика співпраці України та ЄС……54

3.2 Визначення основних стратегічних векторів міжнародної економічної діяльності України та взаємодії з ЄС……...61

Висновки до розділу 3……...67

ВИСНОВКИ……...68

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……..70

ДОДАТКИ……..75

ВСТУП

Сучасний світ переживає епоху глобалізації, коли інтеграція та взаємозалежність країн зростають з кожним роком. Глобалізаційні процеси обумовлюються швидким розвитком технологій, зростанням міжнародної торгівлі та капіталовкладень, а також зближенням культур і цінностей. В цьому контексті зовнішньоекономічна діяльність стає ключовим аспектом для країн, оскільки вона відображає їхні можливості, інтереси та вплив на світові процеси.

Торгівля, як один із головних компонентів зовнішньоекономічних відносин, відіграє важливу роль у стимулюванні економічного розвитку та забезпеченні економічного розвитку країн. Вона не лише сприяє збільшенню обсягів виробництва та продажу товарів і послуг, але й є основою для залучення іноземних інвестицій та розширення міжнародної співпраці. Однак, торгівля не обмежується лише економічними чинниками. Вона є ефективним інструментом для розв’язання політичних, соціальних та культурних проблем. Розвиток торгівлі сприяє зближенню різних націй, підвищенню рівня довіри між країнами та зміцненню взаєморозуміння.

Таким чином, торгівля є важливим стимулом для міжнародного співробітництва та розвитку, що ставить перед країнами складні завдання щодо визначення оптимальних стратегій зовнішньоекономічних відносин. Вдосконалення цих стратегій є нагальною потребою у змінному і нестабільному світі, де ефективна взаємодія між країнами визначає подальший шлях розвитку світової економіки і політики.

Актуальність дослідження. Європейський Союз є одним з найбільших торгових партнерів України. Торговельні відносини між Україною та ЄС мають стратегічне значення для обох сторін, адже вони впливають на економічний розвиток, забезпечення безпеки, підвищення життєвого рівня населення та зміцнення політичної консолідації країн союзу. Розуміння сучасного стану та перспектив розвитку цих відносин є важливим фактором для формування зовнішньоекономічної стратегії та прийняття стратегічних рішень щодо розвитку міжнародного співробітництва. Найважливішою торговельною угодою України та ЄС є ПВЗВТ (Поглиблена та всеохопна зона вільної торгівлі), яка спрямована на зменшення й скасування тарифів, лібералізацію доступу до ринку послуг, а також на приведення українських правил і регламентів, що стосуються бізнесу, у відповідність правилам і регламентам ЄС.

Співпраця з ЄС відображається у широкому спектрі галузей, починаючи з торгівлі товарами і послугами та закінчуючи спільними ініціативами у сфері енергетики, науки та освіти. За останні роки Україна і Європейський Союз підписали та реалізували багато стратегічних та безпекових угод. Крім того, також Європейська рада надала Україні статус кандидата на вступ 23 червня 2022 року, який має значний вплив на розвиток та модернізацію української економіки, а також матиме ширші повноваження після вступу до союзу. Станом на 14 грудня 2023 відкрилися переговори щодо вступу після виконання умов Європейської комісії.

Розуміння та вміння аналізувати сучасний стан та перспективи розвитку торговельних відносин є критично важливим для України та уряду. Формування ефективної зовнішньоекономічної стратегії ґрунтується на глибокому аналізі поточних тенденцій у співпраці з ЄС та прогнозуванні майбутніх шляхів розвитку співпраці. Для цього необхідно враховувати динаміку міжнародних торговельних стандартів, зміни в регулятивному середовищі ЄС та конкурентоспроможність українських товарів і послуг на світових ринках.

Також для бізнес-середовища України співпраця з ЄС визначає не тільки можливості для експорту і розвитку нових ринків, але і вимагає стратегічного

вирішення та прийняття обґрунтованих шляхів розвитку. Розуміння перспектив розвитку торговельних відносин допоможе українським підприємствам і підприємцям адаптуватися до змін у міжнародному бізнес-середовищі, шукати нові можливості для розвитку та розширювати власну діяльність на нові ринки збуту.

Об'єктом дослідження є торгівельні відносини між Україною та Європейським Союзом.

Предметом дослідження є аналіз сучасного стану та перспективи розвитку торгівлі між Україною та ЄС, що включає в себе: динаміку зовнішньої торгівлі між сторонами, основні товарні позиції, торговельні угоди та співпрацю, а також вплив торгівлі на економічний розвиток та інтеграцію України на світовий ринок.

Метою роботи є проведення комплексного аналізу сучасного стану торгівлі між Україною та Європейським Союзом, визначення основних тенденцій та проблем, а також виявлення перспектив розвитку цих відносин в майбутньому.

Для досягнення мети були поставлені та вирішені наступні **завдання:**

– розглянуто теоретичні засади сутності та видів міжнародної торгівлі;

– визначено сутність та значення міжнародної торгівлі у глобальній економіці;

– визначено етапи еволюції та становлення Європейського Союзу;

– висвітлено євроінтеграційні торгово-економічні відносини України та ЄС;

– проведено аналіз розвитку інвестиційної діяльності в межах україно-європейського економічного партнерства;

– проаналізовано динаміку зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС;

– даний аналіз розвитку міжнародної економічної діяльності України та ЄС в системі економічної глобалізації;

– виявлено проблематику співпраці України та ЄС;

– визначено основні стратегічні вектори міжнародної економічної діяльності України та взаємодії з ЄС.

Методи аналізу: монографічний метод; статистичні методи: графічний, табличний, метод рядів динаміки; метод порівняльного аналізу, абстрактнологічний метод, метод моделювання.

Інформаційна база: нормативно-законодавчі документи, монографії, наукові статті, посібники, підручники, статистичні дані та електронні джерела.

Структура дипломної роботи: робота виконана на 80 сторінок, містить вступ, 3 розділи, висновки до розділів, загальні висновки, перелік використаних джерел з 65 найменувань, 22 таблиці, 13 рисунків та 3 додатки.

У вступі визначено актуальність, об'єкт, предмет, мету, завдання, методи аналізу, інформаційна база та структура дипломної роботи.

В розділі 1 "Теоретико-методологічні основи торговельно-економічного співробітництва" розглянуто сутність поняття та основні характеристики зовнішньоекономічних відносин, визначено основні принципи та інструменти торгівлі міжнародними суб'єктами, визначено роль та розглянуто значення торгівлі в економічному розвитку країн.

В розділі 2 "Аналіз міжнародної економічної діяльності україни та країн європейського союзу" проведено аналіз особливостей нормативно-правових основ та торговельних угод між Україною та ЄС, проаналізовано динаміку зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС, розглянуто вплив торгівлі на економічний розвиток та інтеграцію України на світовий ринок.

В розділі 3 "Проблематика та перспективи розвитку торгівлі між Україною та європейським союзом" визначено вплив політичних та економічних чинників на торгівлю, дано аналіз можливостей та перспектив торгівлі між Україною та ЄС.

Результати дослідження матимуть **практичне значення**, зокрема задля:

1) надання інформації та рекомендацій для формулювання ефективної зовнішньоекономічної політики та стратегії співпраці з Європейським Союзом.

2) надання аналітичної підтримки при прийнятті стратегічних рішень щодо експорту та імпорту товарів та послуг.

3) створення бази даних та аналітичних матеріалів для подальших досліджень у сфері міжнародної торгівлі та економічних відносин.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

1.1 Теоретичні засади сутності та видів міжнародної торгівлі

Теоретичні засади міжнародної торгівлі базуються на численних концепціях і підходах, які дозволяють розкрити сутність цього процесу, його закономірності та ефективність. Міжнародні економічні відносини – відносини між суб'єктами світового господарства з приводу виробництва, розподілу (рух капіталу, міграція робочої сили), обміну (торгівля) та споживання матеріальних благ і послуг [1, с. 5-10].

Міжнародна торгівля є ключовим елементом глобальної економіки, що забезпечує обмін товарами, послугами та технологіями між країнами. Розуміння основних принципів та концепцій, що лежать в основі міжнародної торгівлі, є важливим для аналізу її впливу на економічний розвиток держав, формування національних стратегій та встановлення ефективних торговельних відносин.

Зовнішньоекономічна діяльність – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [2].

Наведена Таблиця 1.1 надає аналіз ключових нормативно-правових документів, що становлять основу законодавства у сфері зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Таблиця 1.1

Нормативно-правові документи зовнішньоекономічної діяльності України

Нормативно-правовий акт	**Викладення основного змісту документа**
Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16.04.1991 №959-XII [2]	Закон охоплює всебічне регулювання зовнішньоекономічних відносин, починаючи від торгівлі товарами та послугами і закінчуючи співпрацею у сферах науки, техніки та інфраструктури.
Закон України “Про валюту та валютні операції” від 21.06.2018 №2473-VIII [3]	Закон визначає правила здійснення валютних операцій, права та обов’язки учасників цих операцій, а також передбачає відповідальність за їх порушення.

Продовження Таблиці 1.1

Закон України “Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україні” від 22.12.1998 №332-XIV [4]	Закон передбачає проведення спеціальних розслідувань для захисту вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції з боку імпорту.
Закон України “Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті” від 23.09.1994 №185/94-ВР [5]	Закон встановлює правила для резидентів та нерезидентів щодо купівлі, продажу та використання іноземної валюти, а також визначає повноваження уповноважених банків
Закон України “Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності” від 20.12.2016 №1792-VIII [6]	Закон визначає порядок надання фінансової допомоги суб’єктам господарювання, які здійснюють експортну діяльність

Джерело: створено автором за джерелами [2-6]

Міжнародна торгівля складається з двох зустрічних товарних потоків – експорту та імпорту. Експорт – продаж товарів або послуг, що передбачає їх вивезення за кордон. Імпорт – купівля товарів або послуг, що передбачає їх ввезення з-за кордону. За прийнятими у світовій статистиці стандартами, ключовим елементом для визнання торгівлі міжнародною, продажу товару – експортом, а його купівлі – імпортом, є перетин товаром митного кордону держави і фіксації цього факту у відповідній митній звітності.

Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” є фундаментальним нормативно-правовим актом, що регулює міжнародну економічну співпрацю українських підприємств. Він визначає основні правила, учасників та сфери цієї

діяльності, а також встановлює відповідальність за їх порушення. Відповідно до даного закону сутність понять “експорт” та “імпорт” визначаються наступним чином:

Експорт – продаж товарів українськими суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб’єктам господарської діяльності (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України, включаючи реекспорт товарів. При цьому термін реекспорт (реекспорт товарів) означає продаж іноземним суб’єктам господарської діяльності та вивезення за межі України товарів, що були раніше імпортовані на територію України.

Імпорт (імпорт товарів) – купівля (у тому числі з оплатою в негрошовій формі) українськими суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності в іноземних суб’єктів господарської діяльності товарів з ввезенням або без ввезення цих товарів на територію України, включаючи купівлю товарів, призначених для власного споживання установами та організаціями України, розташованими за її межами [2].

Експорт та імпорт є двома найважливішими поняттями, що характеризують міжнародний рух товарів, які застосовуються для всебічного аналізу міжнародної торгівлі і для практичних цілей. Торговельне сальдо і обіг як їх похідні мають більш вузьке аналітичне та практичне значення і використовуються рідше. [7, с. 11-12].

З точки зору економічної теорії, міжнародна торгівля базується на кількох основних концепціях класичних, неокласичних та альтернативних теоріях і теоремах економічного розвитку.

Було досліджено та проаналізовано ключові економічні теорії, а також надано визначення їх основних положень в Таблиці 1.2. Ці теорії ретельно розглянуті для кращого розуміння їхньої сутності та ролі в економічному розвитку.

Таблиця 1.2

Ключові економічні теорії міжнародної торгівлі

Найменування економічної теорії	**Сутність та значення для міжнародної торгівлі**	**Основоположник теорії**
Теорія абсолютних переваг	Ця теорія базується на трудовій теорії вартості та підкреслює переваги міжнародного поділу праці. Країни експортують ті товари, виробництво яких потребує менших витрат у їхній економіці	Адам Сміт
Теорія порівняльних переваг	Якщо країни спеціалізуються на виробництві товарів, які вони можуть виробляти з відносно нижчими витратами порівняно з іншими країнами, то торгівля між ними буде вигідною для обох сторін	Девід Рікардо
Теорія Хекшера – Оліна	Кожна країна експортує ті товари, виробництво яких базується на відносно надлишкових факторах виробництва, і імпортує ті товари, для виготовлення яких у неї відчувається відносний дефіцит таких факторів.	Елі Хекшер та Бертіль Олін

Продовження Таблиці 1.2

Теорема Самюельсона – Джонса	У результаті торгівлі збільшуються доходи власників фактора, специфічного для експортних галузей, і скорочуються доходи власників фактора, специфічного для галузей, що конкурують з імпортом	Пол Семюельсон та Рональд Джонс
Теорема Столпера - Самуельсона	Доводить, що підвищення ціни будь-якого товару при решті незмінних факторів призводить до підвищення ціни тих ресурсів, які використовуються відносно інтенсивно у виробництві цього товару	Вольфганг Столпер та Пол Семюельсон
Теорія конкурентних переваг	Однією з передумов цього підходу є те, що за М. Портером на міжнародному ринку конкурують фірми, а не країни, тому необхідно зрозуміти, як фірма створює і утримує конкурентну перевагу, щоб з’ясувати роль країни в цьому процесі.	Майкл Портер

Джерело: створено автором за джерелом [8, с. 12-19]

Розглянуті теорії, залежно від конкретних умов, що існують у тих або інших країнах в певний період їх життя, діють з різною силою і з різною мірою взаємодії. На них також накладаються сучасні тенденції розвитку світового господарства, що викликані інтернаціоналізацією і регіоналізацією економічного життя, соціально-політичні, стратегічні, екологічні та інші чинники.

Зовнішня і міжнародна торгівля, хоча й близькі поняття, все ж таки відрізняються. Зовнішня торгівля є окремим сектором економіки певної країни, учасниками якого є підприємства, що займаються продажем товарів (послуг,

ідей) на зарубіжних ринках або імпортом іноземної продукції на внутрішній ринок. Міжнародна торгівля, у свою чергу, є особливою сферою, яка об'єднує зовнішньоторговельні сектори різних національних економік. Вона пов'язана зі світовим ринком і регулюється міжнародними економічними організаціями [9, с. 6].

Міжнародна торгівля – це форма обміну між товаровиробниками різних країн на основі міжнародного поділу праці, що виражає їх економічну взаємозалежність. У літературі досить часто зустрічається такого плану визначення міжнародної торгівлі, як: "Міжнародна торгівля – це процес купівлі-продажу між покупцями, продавцями та посередниками в різних країнах" [10, с. 58].

Форми міжнародної торгівлі можуть бути класифіковані за різними критеріями, кожен з яких допомагає розкрити різні аспекти цього складного процесу. На рисунку 1.1. представлена класифікація міжнародної торгівлі за різними видами.

Рис. 1.1. Класифікація форм міжнародної торгівлі [10, с. 20-23]

Досліджено, що кожен критерій класифікації висвітлює певні характеристики, такі як об'єкт торгівлі, напрямок руху товарів і послуг, рівень участі держави, географічний розподіл тощо. Класифікація показує різноманітність підходів до аналізу міжнародної торгівлі. Важливо відзначити, що кожен з цих критеріїв відображає окремі аспекти торговельних відносин, які взаємодіють між собою, формуючи глобальну економіку. Кожен тип торгівлі має

свої особливості та наслідки для країн-учасниць, впливаючи на їхній економічний розвиток та конкурентоспроможність.

Форми міжнародної торгівлі є багатогранними та різноманітними, що дозволяє країнам ефективно взаємодіяти на глобальному ринку залежно від їхніх ресурсів, економічних можливостей та географічного положення. Міжнародна торгівля може бути класифікована за різними критеріями, що розкривають різні аспекти цього процесу, такі як характер торгових операцій (експорт, імпорт, реекспорт, реімпорт), масштаби торгівлі (роздрібна, оптова, оптово-роздрібна), місце проведення (внутрішня, зовнішня), а також за специфікою предмета торгівлі (товари, послуги, фінансові операції, капітал).

Рисунок 1.2 представляє собою структурну схему, яка відображає основні компоненти та взаємозв’язки в системі міжнародної торгівлі. Центральним поняттям є сама міжнародна торгівля, яка керується такими глобальними процесами, як міжнародний рух капіталу, світова валютна система та міжнародна трудова міграція.

Рис. 1.2. Схема структури міжнародної торгівлі [11, с. 38]

Міжнародна торгівля має важливе значення для розвитку держав, оскільки дозволяє їм використовувати наявні конкурентні переваги, отримувати доступ до товарів, які не можуть бути вироблені в межах країни, та сприяти розвитку економіки завдяки співпраці з іншими країнами.

1.2. Сутність та значення міжнародної торгівлі у глобальній економіці

Міжнародна торгівля відіграє центральну роль у забезпеченні економічної спеціалізації, яка дозволяє країнам фокусуватися на виробництві тих товарів і послуг, у яких вони мають конкурентні переваги. В результаті, країни можуть ефективніше використовувати свої ресурси, виробляти більше продукції і водночас, отримувати доступ до товарів, виробництво яких у них є менш ефективним або зовсім неможливим через природні, технічні чи економічні обмеження.

Глобалізація та інтернаціоналізація економіки стали основними чинниками, що сприяють стрімкому розвитку міжнародної торгівлі. Лібералізація торговельних відносин, яка була підтримана міжнародними організаціями, такими як Світова організація торгівлі, знижує бар’єри для торгівлі між країнами, полегшує рух капіталу і технологій. Це сприяє загальному зростанню світової економіки та прискоренню розвитку країн, що беруть участь у міжнародному обміні.

Було проаналізовано генезис та етапи розвитку міжнародної торгівлі у світовому значенні в Додатку А (Таблиця А.1), а також основні торговельні процеси та зміни, які відбувалися в певний період становлення.

Як показало дослідження етапів розвитку міжнародної торгівлі, кожен період характеризувався власними унікальними змінами та перетвореннями в світовому товарообігу, зміні полюсів та появі нових економічних конкурентів.

У сучасному світі міжнародна торгівля є однією з головних рушійних сил економічного розвитку. Вона виступає важливою складовою міжнародних економічних відносин і охоплює зовнішню торгівлю товарами, послугами та інтелектуальною продукцією всіх країн. Сьогодні міжнародна торгівля становить близько 80% всіх міжнародних відносин [13, с. 839-843]. Активна участь країни в глобальній торгівлі приносить значні вигоди, серед яких: ефективніше використання наявних ресурсів, доступ до передових наукових і технічних досягнень, зниження витрат на структурні зміни та краще задоволення потреб населення.

Світова організація торгівлі (СОТ) є найбільш впливовою системою глобального регулювання економічних процесів, яка відіграє ключову роль у створенні умов для інтеграції країн у сфері торгівлі. Її діяльність спрямована на лібералізацію міжнародної торгівлі, що спричиняє уніфікацію торгових політик країн і їхнє пристосування до загальноприйнятих норм в рамках глобальної системи регулювання. Це, в свою чергу, сприяє взаємовигідному розвитку торговельно-економічних відносин між країнами світу. Іншими важливими факторами, що сприяють інтеграції в міжнародній торгівлі, є: на глобальному рівні – Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД), яка впроваджує систему торгових преференцій для країн, що розвиваються, і Комісія ООН з права міжнародної торгівлі, що займається гармонізацією законодавства з питань міжнародної торгівлі [14, с. 27-32].

Основні завдання міжнародних економічних організацій включають підтримку економічної стабільності, сприяння розвитку, гармонізацію торгових правил та стандартів, стимулювання інвестицій та допомогу у вирішенні глобальних викликів, таких як економічні кризи, зміни клімату, бідність та нерівність. Міжнародні економічні організації відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності та прозорості глобальної економіки. Вони сприяють

врегулюванню міжнародних економічних відносин, надають фінансову допомогу країнам, що стикаються з труднощами, і створюють механізми для розв'язання конфліктів.

У Таблиці 1.4. розглянуто провідні міжнародні економічні організації, які відіграють ключову роль у координації глобальних економічних процесів. Містить інформація про такі організації, їхні основні завдання та функції, а також рік створення, що допомагає краще зрозуміти їхній вплив на світову економіку та міжнародне співробітництво.

Таблиця 1.4

Міжнародна організація	**Дата створення**	**Основні функції та діяльність**	**Ключова роль та обов'язки**
Світова організація торгівлі (СОТ)	1995	Забезпечення вільної торгівлі, регулювання торгових суперечок, спрощення торгових процедур	Координація світової торгівлі та усунення бар'єрів. Регулювання міжнародної торгівлі, зниження торгових бар'єрів, контроль за торговими угодами
Міжнародний валютний фонд (МВФ)	1945	Сприяння валютній стабільності, надання кредитів для підтримки макроекономічної стабільності	Підтримка фінансової стабільності у глобальному масштабі. Моніторинг глобальної економіки, надання фінансової допомоги країнам
Світовий банк	1944	Надання позик і грантів для розвитку інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших секторів, боротьба з бідністю	Фінансування проектів розвитку, спрямованих на зменшення бідності в країнах
Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)	1961	Проведення досліджень, аналітика економічних трендів, консультації для урядів щодо політики сталого розвитку	Розробка політичних рекомендацій для стимулювання економічного зростання
Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД)	1964	Сприяння інтеграції країн, що розвиваються, у світову економіку	Розробка торгових преференцій для країн, що розвиваються, надання технічної допомоги та аналітичної підтримки
Міжнародна організація праці (МОП)	1919	Регулювання трудових відносин і забезпечення	Встановлення міжнародних трудових стандартів, моніторинг дотримання прав працівників, сприяння зайнятості

		соціальної справедливості	
Група двадцяти (G20)	1999	Платформа для обговорення глобальних економічних викликів серед провідних економік світу	Координація макроекономічної політики, вирішення економічних криз, забезпечення фінансової стабільності
Світова митна організація (СМО)	1952	Уніфікація митних процедур і сприяння глобальній торгівлі	Розробка митних стандартів, боротьба з контрабандою, полегшення митних процедур для торгівлі
Міжнародна торгова палата (МТП)	1919	Захист інтересів бізнесу у глобальному торговельному середовищі	Розробка правил і стандартів для міжнародної торгівлі, надання арбітражних послуг, сприяння діловим інтересам

Джерело: на основі джерела [15, с. 253-272]

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року є міжнародним договором, який встановлює уніфіковані правила для договорів купівлі-продажу товарів між сторонами, що знаходяться в різних країнах. Вона була розроблена для спрощення та стандартизації міжнародної торгівлі, щоб уникати юридичних ускладнень, які можуть виникнути через розбіжності в національних законодавствах різних країн. Конвенція встановлює механізми для вирішення спорів у разі порушення договору, включаючи можливість розірвання договору, вимогу компенсації збитків або заміну товару. Конвенція передбачає уніфіковані правила для вирішення спорів між сторонами договору, що допомагає уникати судових суперечок у різних юрисдикціях і забезпечує більш передбачувані наслідки для обох сторін [16].

Дослідження сутності та значення міжнародної торгівлі у глобальній економіці підтвердили її вирішальну роль у розвитку національних економік та формуванні світового економічного порядку. Міжнародна торгівля сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів, економічній спеціалізації країн, залученню інноваційних технологій та створенню умов для зростання добробуту населення. В умовах глобалізації та лібералізації торговельних відносин країни мають можливість активно брати участь у світовому ринку, що значно стимулює їх економічний розвиток.

1.3. Етапи еволюції та становлення Європейського Союзу

Європейський Союз – економічний та політичний союз на основі правової системи, до якого входять 27 європейських країн. ЄС було створено з метою сприяти економічному процвітанню, забезпеченню миру, безпеки та сталого розвитку у Європі. ЄС координує спільну політику в багатьох галузях, від внутрішнього ринку до зовнішньої політики та розвитку [17, с. 341-344].

Станом на 2024 рік, Європейський Союз налічує 27 країн-членів: Австрія, Бельгія, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чехія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ірландія, Іспанія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Швеція.

Основою функціонування Європейського Союзу є чотири основні свободи: свобода переміщення товарів, послуг, капіталу та людей. Для забезпечення цих свобод ЄС використовує спільну регуляторну та правову базу, а також різноманітні інструменти, такі як європейські фонди та програми підтримки. Встановлення принципів регулювання в міжнародних договорах дозволяє державам-членам спільного ринку приймати національне законодавство, включаючи правила щодо іноземних інвестицій, за умови, що таке законодавство не суперечить принципам, закріпленим у міжнародних угодах.

Європейський Союз був заснований у 1992 році на основі Маастрихтського договору [18]. Цей договір визначає союз між країнами Європи і встановлює єдину інституційну структуру, яка забезпечує постійність і стабільність у досягненні його цілей, підтримуючи та розвиваючи досягнення Союзу. Ратифікація Маастрихтського договору підняла ЄС на новий рівень економічної та політичної інтеграції країн-членів, сприяючи координації зовнішньоекономічної політики та єдиного законодавства.

В Таблиці 1.5 проаналізовано основні історичні угоди Європейського співтовариства і Європейського Союзу та наслідки, які вони мали в певний

період часу для розвитку та становлення сучасного образу союзу із 27 країн-учасниць.

Таблиця 1.5

Історичні угоди Європейських співтовариств і Європейського Союзу

Назва договору	**Дата підписання**	**Дата набуття чинності**	**Короткий зміст**
Паризький договір	18 квітня 1951 р.	23 липня 1952 р.	Створення Європейського співтовариства вугілля і сталі на 50 років
Римські договори	25 березня 1957 р.	1 січня 1958 р.	Заснування Європейського економічного співтовариства та Європейського співтовариства атомної енергії
Договір про злиття	8 квітня 1965 р.	1 липня 1967 р.	Об'єднання трьох співтовариств в одні Європейські співтовариства з єдиними органами управління та бюджетом

Продовження таблиці 1.5

Люксембурзький договір	22 квітня 1970 р.	1 січня 1971 р.	Введення нових принципів формування доходів бюджету та розширення повноважень Європейського парламенту
Єдиний європейський акт	28 лютого 1986 р.	1 липня 1987 р.	Перегляд Договору про заснування ЄЕС, створення Європейського співтовариства, правові умови для єдиного ринку до 1992 р.
Маастрихтський договір	7 лютого 1992 р.	1 листопада 1993 р.	Заснування Європейського Союзу на базі Європейських співтовариств, введення трьохопорної структури ЄС і підготовка до економічного та валютного союзу
Амстердамський договір	2 жовтня 1997 р.	1 травня 1999 р.	Розширення повноважень ЄС і відповідних сфер його діяльності
Ніццький договір	26 лютого 2001 р.	1 лютого 2003 р.	Інституційно-правова адаптація ЄС до великого розширення
Договір про заснування Європейської конституції	29 жовтня 2004 р.	не підписано	Запровадження посад Президента Європейської ради і міністра закордонних справ ЄС, об'єднання кількох договорів і хартій ЄС
Лісабонський договір	13 грудня 2007 р.	1 грудня 2009 р.	Реформа системи прийняття рішень в ЄС, розширення повноважень Європейського парламенту, організаційні перетворення

Джерело: створено за джерелом [19, с. 115-123]

Аналіз інституційної системи Європейського Союзу виявив, що ключовими органами управління та установами є наступні, що представлені в Таблиці 1.6. Кожен з цих органів має свої унікальні функції і відіграє важливу роль у забезпеченні інтеграції та стабільності Європейського Союзу.

Таблиця 1.6

Органи управління та установи ЄС

Орган управління	**Функції**
Європейський парламент	Приймає рішення з питань законодавства, бюджету та нагляду за діяльністю Комісії Європейського союзу
Рада Європейського Союзу (Рада Міністрів ЄС)	Встановлення загальної політики ЄС, прийнятті рішень та узгодженні національних позицій
Європейська комісія	Відповідає за забезпечення виконання законодавства та рішень ЄС, розробку пропозицій з нового законодавства та управління програмами та фондами ЄС
Європейська Рада	Забезпечує загальну стратегічну орієнтацію та визначення пріоритетів політики ЄС. Європейський рада складається з глав держав, урядів держав-членів та голови Європейської комісії

Продовження Таблиці 1.6

Європейський суд	Відповідає за тлумачення та застосування законодавства ЄС, а також вирішує спори між державами-членами та органами ЄС
Європейський центральний банк	Формування та реалізація грошової політики ЄС
Європейський інвестиційний банк	Фінансування проектів всередині ЄС та за його межами
Європейський суд аудиторів (Рахункова Палата)	Перевірка фінансової звітності та бюджетної ефективності інших органів

Джерело: розроблено на основі даних [20, 39-59]

Джерела права відіграють ключову роль у правовій системі Європейського Союзу. Правові принципи і норми, на основі яких функціонує ЄС, забезпечують єдність правового простору і регулюють взаємовідносини між країнами-членами. Класифікація основних джерел права ЄС представлена в таблиці 1.7.

Таблиця 1.7.

Класифікація джерел права ЄС

Джерела права ЄС	**Функції джерела права**
Первинне право	Основне джерело права ЄС, яке містить: Єдиний європейський акт 1987 р., Маастрихтський договір 1992 р., Амстердамський договір 1997 р., Хартію основних прав ЄС 2000 р., Ніццький договір 2001 р.
Вторинне право	Сукупність правових актів, прийнятих інститутами та органами ЄС, до яких згідно зі ст. 249 “Договору про заснування Європейського Союзу” належать 5 видів таких

	правових актів: регламент, директива, рішення, рекомендації й висновки.
Регламент	Найважливіший акт вторинного права. Регламенти набувають чинності на 20 день після їх опублікування в офіційному “Віснику ЄС”.
Директива	Обов’язкова для кожної держави-члена, якій вона адресована, щодо результату, який має бути досягнутий, але залишає за національними органами вибір форми та методів.
Рішення	Індивідуальний акт, який є засобом адміністративного виконання права. Рішення є обов’язковим у повному обсязі для тих, кому воно адресоване.
Рекомендації та висновки	Не мають обов’язкової юридичної сили

Джерело: розроблено на основі даних [20, 152-154]

В системі Європейському Союзі існує кілька ключових регуляторних органів, що відповідають за забезпечення дотримання правил та стандартів у фінансових послугах та інвестиційній діяльності, а також за стабільність фінансової системи (Рис. 2.1).

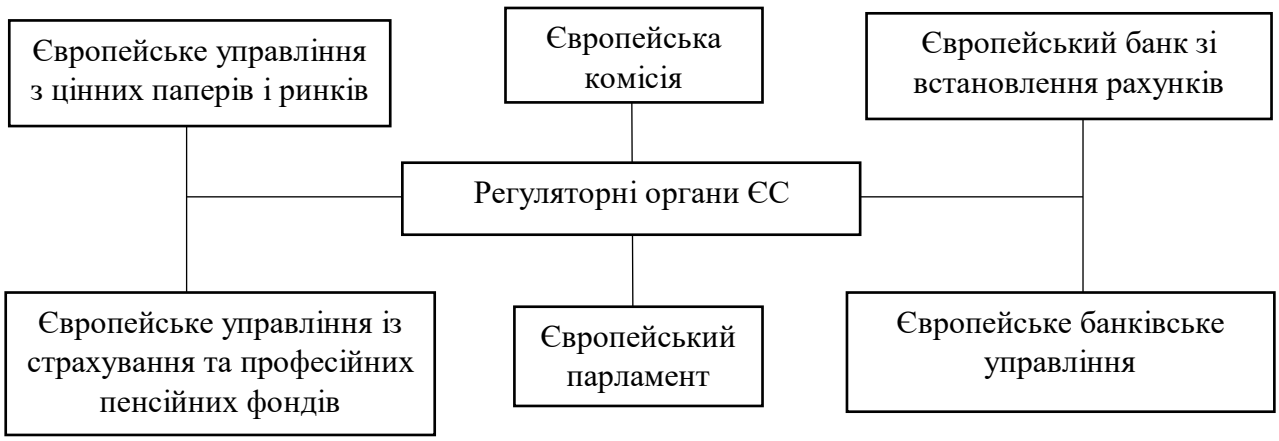

Рис. 1.3. Схема основних регуляторних органів Європейського Союзу
Джерело: розроблено на основі даних [21, с. 37-59]

Європейський банк розрахунків (TARGET) є важливим елементом фінансової інфраструктури Європейського Союзу, який забезпечує безперешкодне проведення грошових транзакцій між банками. TARGET є ключовим компонентом платіжної системи єврозони, що сприяє безперебійній та ефективній функціональності фінансових операцій у регіоні.

Економічна інтеграція в Європейському Союзі пройшла кілька важливих етапів, які сприяли поглибленню співпраці між країнами-членами. Досліджено етапи економічної інтеграції в Європейському Союзі (Рис. 1.3).

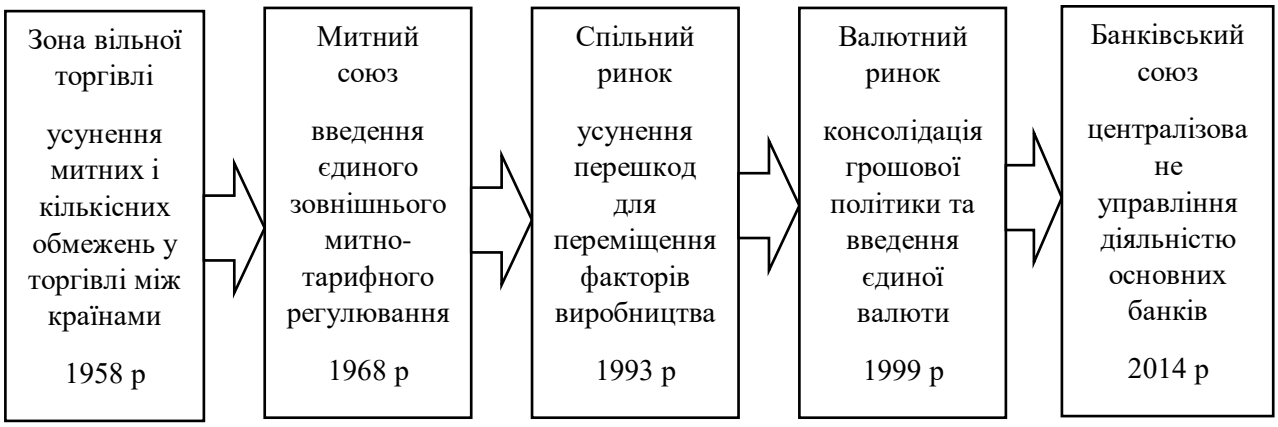

Рис. 1.4. Етапи економічної інтеграції в Європейському Союзі
Джерело: за джерелом [22, 67-72]

Розширення Європейського Союзу – це процес прийняття нових країн-членів до ЄС. Політика розширення охоплює держави, які прагнуть вступити до Євросоюзу, зокрема Україну, Грузію, Молдову, Албанію, Північну Македонію, Чорногорію, Сербію та Туреччину. Станом на 2024 рік ЄС пройшов сім етапів (хвиль) розширення. (Табл. 1.8)

Таблиця 1.8

Головні етапи процесу розширення Європейського Союзу

Етап розширення	**Рік**	**Країни**
Перший	1973	Велика Британія, Данія, Ірландія
Другий	1981	Греція
Третій	1986	Іспанія, Португалія
Четвертий	1995	Австрія, Швеція, Фінляндія
П’ятий	2004	Естонія, Латвія, Литва, Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Словенія, Мальта, Кіпр
Шостий	2007	Болгарія, Румунія
Сьомий	2013	Хорватія

Джерело: за джерелом [23, с. 47]

У 1993 році на саміті Європейської ради в Копенгагені були ухвалені основні критерії членства в ЄС для країн-кандидатів, відомі як “Копенгагенські

критерії". Ці критерії вимагали від кандидатів досягнення стабільності інституцій, що забезпечують демократію, верховенство права, захист прав людини та прав меншин; наявності функціонуючої ринкової економіки, здатної витримувати конкуренцію та ринкові сили в межах ЄС; а також можливості виконання зобов'язань, що випливають з членства в ЄС, включаючи прийняття цілей політичного, економічного та валютного союзу [24].

У Амстердамському договорі зазначено, що ЄС засновано на принципах свободи, демократії, дотримання прав людини і основних свобод, а також на верховенстві права та загальних принципах, які поділяють усі держави-члени. Кожна із складових детальніше досліджена та висвітлена в Таблиці 1.9.

Таблиця 1.9

Основні складові політичних та економічних критеріїв

Політичні критерії	**Економічні критерії**
• Гарантії проведення вільних парламентських, президентських та місцевих виборів; • Розвиток і підтримка демократичних інституцій, неурядових організацій та незалежних ЗМІ; • Прийняття законів, що захищають права меншин, і створення відповідних органів для їх захисту; • Активізація боротьби з організованою злочинністю та корупцією;	• Макроекономічна стабільність; • Проведення адміністративних і структурних реформ; • Наявність функціонуючих ринкових інститутів; • Лібералізація торговельного режиму; • Відповідне правове забезпечення економічних перетворень; • Поліпшення умов для конкуренції; • Створення сприятливого середовища для підприємницької діяльності; • Формування позитивного інвестиційного клімату
• Розв'язання питань правового забезпечення і посилення боротьби з відмиванням грошей; • Формування ефективних інститутів у сфері юстиції та внутрішніх справ; • Запровадження заходів для протидії дискримінації у всіх сферах життя; • Гарантії незалежності судової влади та поліпшення роботи судів; Захист особистих свобод.	• Підвищення кваліфікації робочої сили; • Поліпшення структури і диверсифікація експорту; • Проведення промислової політики, спрямованої на зниження матеріало- й енергоємності виробництва

Джерело: складено за джерелом [24]

Як показали дослідження, ЄС має складну інституційну структуру, що включає численні органи і установи, які забезпечують його функціонування на різних рівнях. Правова система ЄС поєднує основні джерела права, такі як первинне право (основні договори) і вторинне право (регламенти, директиви, рішення), що регулюють відносини між країнами-членами і забезпечують єдність правового простору. Копенгагенські критерії, що були затверджені на саміті в Копенгагені в 1993 році, визначають основні вимоги до країн-кандидатів для вступу в ЄС, включаючи політичну стабільність і функціонуючу ринкову економіку.

1.4 Євроінтеграційні торгово-економічні відносини України та ЄС

Важливість євроінтеграційних процесів для України зумовлена історичними, географічними та політичними чинниками. З моменту здобуття незалежності розвиток української держави завжди був зорієнтований на європейський вибір та приєднання до економічно незалежних європейських країн. Хоча євроінтеграційні процеси в Україні не завжди проходять послідовно, ідея, що євроінтеграція сприятиме модернізації країни, залишається актуальною.

23-24 березня 1992 року розпочалися офіційні переговори між ЄС та Україною, результатом яких стала постанова, схвалена Верховною Радою України у 1993 році, під назвою “Про основні напрями зовнішньої політики України”. У цій постанові членство в Європейських Співтовариствах було визначено як перспективна мета української зовнішньої політики [25].

Таблиця 1.10

Етап	**Хронологічна послідовність**	**Характеристика етапу**	**Головні події**
Перший	1991-1998 роки	Початковий етап, який характеризується становленням тимчасових форм організаційного	Підписання Угоди про партнерство та співробітництво з ЄС у 1994 році, співпраця в рамках Європейської політики

		забезпечення двосторонніх відносин між Україною та ЄС	сусідства, ухвалення Спільної стратегії ЄС щодо України в 1999 році
Другий	1998-2014 роки	Період формування стабільної інституційної структури співпраці	Затвердження Програми інтеграції України до ЄС у 2000 році, план дій Україна-ЄС у 2005 році, парафування Угоди про асоціацію між ЄС та Україною у 2012 році, призупинення підписання цієї угоди у 2013 році, а також переговори щодо створення зони вільної торгівлі Україна-ЄС
Третій	2014-2021 роки	Етап удосконалення інституційних основ співробітництва між Україною та ЄС	Підписання, ратифікація та імплементація положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у період з 2014 по 2022 рік

Продовження Таблиці 1.10

Четвертий	2022-2024 роки	Період інтенсивної співпраці та кооперації ЄС в умовах повномасштабної війни з РФ	Набуття статусу кандидата на вступ до ЄС 23 червня 2022 року

Джерело: на основі джерел [25-26]

У науковій літературі існують різні класифікаційні підходи до співробітництва між Україною та ЄС. При аналізі розвитку інституційної структури співпраці між Україною та ЄС та з огляду на розвиток економічного співробітництва, можна виділити такі етапи у період з 1991 по 2024 (Таблиця 1.10).

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є основоположним документом, що регулює відносини між Україною та ЄС. Її підписання стало історичним кроком на шляху євроінтеграції України та її зближення з європейським політичним, економічним і правовим простором. Процес підготовки угоди почався ще на початку 2000-х років. Після кількох років переговорів, у 2012 році текст угоди був парафований, а підписання відбулося у два етапи: політична частина – у березні 2014 року, економічна частина – у червні того ж року [27].

Важливою складовою Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ). Вони передбачають значну лібералізацію торгівлі між сторонами, включаючи скасування тарифів і квот, а також гармонізацію законодавства та регуляторних норм.

Було здійснено дослідження структури Угоди про асоціацію, яке включало детальний аналіз змісту кожного з її розділів. Результати цього аналізу представлені в Таблиці 1.11. У таблиці узагальнені ключові положення угоди, а також окреслені основні цілі та напрями співпраці між Україною та Європейським Союзом.

Таблиця 1.11

Структура угоди про асоціацію між Україною та ЄС

Розділ	**Опис**
Преамбула та Розділ I "Загальні цілі та принципи"	Окреслює підґрунтя для укладення Угоди про асоціацію, включаючи визнання європейського вибору України, спільні цінності з ЄС, а також цілі Угоди: асоціація, економічне і торговельне зближення, посилення співпраці в юстиції, свободі і безпеці. Закріплює принципи: права людини, верховенство права, суверенітет і територіальна цілісність.
Розділ II "Політичний діалог і реформи"	Описує розвиток політичного діалогу, ціль якого – політична асоціація між Україною та ЄС. Серед завдань: міжнародна стабільність, демократія, права людини, безпека. Включає співпрацю в оборонній сфері, боротьбу з тероризмом та нерозповсюдженням озброєнь.
Розділ III "Юстиція, свобода і безпека"	Містить положення про верховенство права, судові реформи, співпрацю в сфері міграції та боротьби з торгівлею людьми. Окремо розглядаються питання мобільності громадян та забезпечення правових умов для працівників, що працюють за кордоном.
Розділ IV "Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею"	Визначає Поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та ЄС. Містить положення щодо лібералізації торгівлі, руху капіталів і праці, адаптації регуляторних норм до стандартів ЄС та усунення торговельних бар'єрів.
Розділ V "Економічне та секторальне співробітництво"	Описує гармонізацію законодавства України до норм ЄС у різних секторах, таких як енергетика, транспорт, охорона здоров'я, науково-технічна співпраця, сільське господарство, фінансові послуги, промислова політика.
Розділ VI "Фінансове співробітництво"	Містить положення про фінансову допомогу Україні з боку ЄС, зокрема для реалізації Угоди, моніторинг та оцінку її

	використання, а також гармонізацію законодавства у сфері боротьби з корупцією, шахрайством та незаконною діяльністю.
Розділ VII “Інституційні, загальні та прикінцеві положення”	Встановлює нові рівні співпраці між Україною та ЄС після набуття чинності Угоди. Описує механізми контролю за її виконанням, можливість створення Ради та Комітету з питань асоціації, Платформи громадянського суспільства, а також процедуру перегляду Угоди.

Джерело: за джерелом [28]

Поступове створення ПВЗВТ між Україною та ЄС триватиме протягом 10 років. Це забезпечить глибоку економічну інтеграцію, встановлення подібних умов торгівлі, які існують у рамках самого ЄС, покращення інвестиційного клімату та прозорі правила для ведення бізнесу в Україні. Українські споживачі отримають доступ до більшого вибору, підвищеної якості та безпечності товарів, а також зниження цін. Українські підприємства отримають можливість виходу на міжнародні ринки завдяки гармонізації зі світовими стандартами.

У 2022 році, у відповідь на звернення України про полегшення умов експорту під час війни та для зміцнення торгівлі з ЄС, Європейський Союз тимчасово скасував ввізні мита, систему вхідних цін на фрукти та овочі, квоти на сільськогосподарську продукцію, а також антидемпінгові мита і захисні заходи для імпорту сталі. Це рішення регулюється Регламентами ЄС №2022/870 [29] та №2023/1077 [30].

Набуття статусу кандидата є першим з трьох етапів вступу держави до ЄС. Для України це означає офіційне визнання її євроінтеграційних прагнень і перспективи стати членом Європейського Союзу в майбутньому. Наступний етап включає початок офіційних переговорів про членство, що передбачає ухвалення відповідного законодавства ЄС, підготовку до його реалізації, а також проведення судових, адміністративних, економічних та інших реформ, необхідних для відповідності критеріям членства.

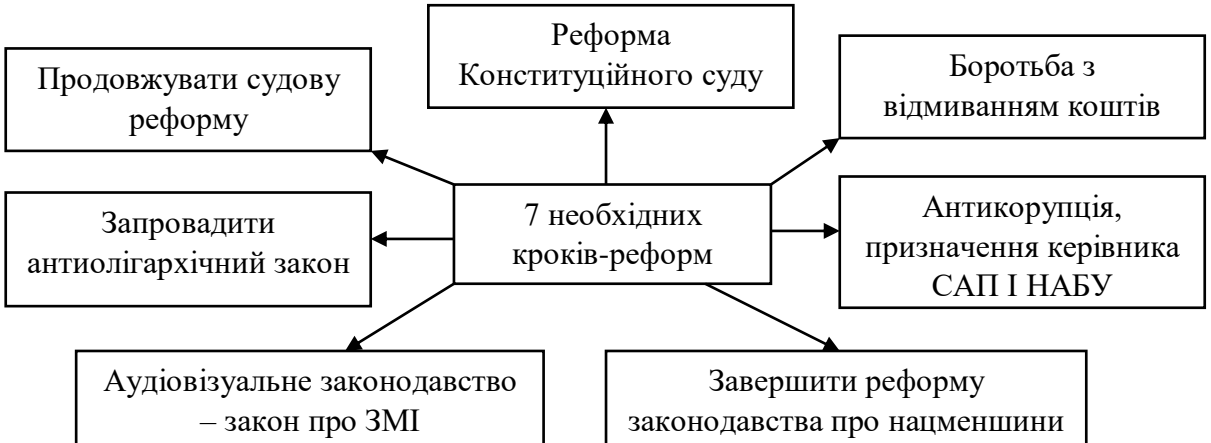

Рис. 1.5. Перелік необхідних реформ для вступу до ЄС

Джерело: на основі джерела [31]

Єврокомісія залишає за собою функцію моніторингу процесу виконання цих кроків Україною як державою-кандидатом. Перше звітування та оцінка виконання реформ заплановані на кінець поточного року. Єврокомісія також зазначає, що статус кандидата може бути відкликаний у разі невиконання основних умов для вступу в ЄС.

Надання Україні статусу кандидата підтверджує її євроінтеграційні прагнення. Це важливий етап на шляху до членства в ЄС, що передбачає подальші переговори та виконання певних вимог. Попри війну, Україна демонструє значний прогрес у впровадженні реформ. Єврокомісія підтвердила, що Україна досягла прогресу в реалізації семи ключових реформ, які є критичними для вступу до ЄС.

Продовження інтеграції України до європейського простору має стратегічне значення як для України, так і для ЄС. Для України це означає доступ до нових ринків, покращення інвестиційного клімату та зміцнення демократичних інституцій. Для ЄС інтеграція України посилює безпековий, економічний та політичний вплив на східному фланзі Європи.

Висновки до розділу 1

Теоретичні засади міжнародної торгівлі охоплюють різноманітні концепції та підходи, які дозволяють глибше зрозуміти сутність і функціонування цього ключового аспекту глобальної економіки. Міжнародна торгівля є основою для обміну товарами, послугами та технологіями між країнами, забезпечуючи оптимальне використання ресурсів і доступ до товарів, які не можуть бути виготовлені внутрішньо з економічних чи природних причин. Важливо відзначити, що міжнародна торгівля не є єдиною складовою міжнародних економічних відносин, до яких також входять рух капіталу, міграція робочої сили та інші форми економічної взаємодії. Розглянуті теоретичні концепції допомагають пояснити механізми, через які країни можуть отримувати вигоду від міжнародної торгівлі.

Міжнародна торгівля є ключовим елементом глобальної економіки, що забезпечує економічну спеціалізацію країн і сприяє ефективному використанню ресурсів. Завдяки глобалізації і лібералізації торгівлі країни отримують доступ до нових ринків і технологій, що стимулює економічний розвиток і підвищує

добробут населення. Етапи розвитку міжнародної торгівлі демонструють, як технологічні інновації, політичні події та економічні системи формували світовий товарообіг, впливаючи на його структуру та обсяги.

Еволюція Європейського Союзу є яскравим прикладом успішної політичної та економічної інтеграції. Від початкових кроків з утворення Європейського співтовариства вугілля і сталі у 1951 році до сучасної організації з 27 країн-членів, ЄС пройшов значний шлях розвитку. Ключовими етапами цієї інтеграції стали Римські договори, які заклали основи Європейського економічного співтовариства і Європейського співтовариства атомної енергії, а також Маастрихтський договір, що започаткував Європейський Союз.

Євроінтеграційні торгово-економічні відносини України та Європейського Союзу представляють стратегічний аспект зовнішньоекономічної політики України, що сприяє її економічному розвитку та політичному зближенню з ЄС.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1 Розвиток інвестиційної діяльності в межах україно-європейського економічного партнерства

Сутність інвестицій та інвестиційної діяльності регулюється нормативно-законодавчими актами та науковими працями. Основні законодавчі документи, які визначають правові, економічні та соціальні аспекти інвестиційної діяльності в Україні, включають: Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність”, Закон України “Про захист іноземних інвестицій в Україні” [32] та Закон України “Про банки і банківську діяльність” [33].

Одним із перших законів, прийнятих після здобуття Україною незалежності в 1991 році, став Закон України “Про інвестиційну діяльність”. Цей закон містить чітке визначення інвестицій, згідно з яким інвестиції охоплюють всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вносяться в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, з метою отримання прибутку та досягнення соціального і економічного ефекту.

Договір про створення Європейського Союзу визначає основи для здійснення інвестиційної діяльності, включаючи такі елементи [34]: 1) свобода пересування працівників в межах Союзу (розділ 3, стаття 39); 2) заохочення обміну молодих робітників державами-членами в рамках спільної програми (розділ 3, стаття 41); 3) свобода заснування надає право розпочинати та здійснювати діяльність як самозайняті особи, а також створювати та керувати підприємствами, зокрема компаніями (розділ 3, стаття 43); 4) взаємне визнання дипломів та сертифікатів, що підтверджують кваліфікацію (розділ 3, стаття 47); 5) заборона обмежень на підприємницьку діяльність громадян однієї держави-члена на території іншої.

Регламент Європейського Парламенту та Ради "Про встановлення перехідних заходів для двосторонніх інвестиційних угод між державами-членами та третіми країнами" (12.12.2012) [35] встановлює умови для застосування існуючих двосторонніх інвестиційних угод, а також для членів ЄС щодо зміни чинних угод, ведення переговорів або укладання нових. У цьому Регламенті термін "двостороння інвестиційна угода" означає будь-яку угоду з третьою країною, яка містить положення про захист інвестицій. Регламент охоплює лише ті аспекти двосторонніх інвестиційних угод, які стосуються захисту інвестицій.

Проаналізувавши нормативну базу на рівні ЄС, можна виділити кілька ключових нормативно-законодавчих документів, які визначають загальні принципи функціонування та правила інвестиційної діяльності в Союзі:

Таблиця 2.1

Основні документи ЄС, які регулюють інвестиційну діяльність

Нормативно-законодавчий документ про інвестиційну діяльність	**Рік підписання**	**Основні положення документу**
Регламент Європейського Парламенту та Ради "Про Європейський фонд стратегічних інвестицій" [36]	2015	Основною метою фонду є залучення приватних інвестицій у проекти в ЄС, які мають високий потенціал для створення робочих місць і сприяння економічному зростанню.

Директива Ради ЄС “Про координування законів, що стосуються підприємств спільного інвестування в цінні папери” (UCITS) [37]	1985	Дана директива має на меті забезпечити вільний рух колективних інвестиційних схем між державами-членами ЄС та захистити інтереси інвесторів.
Директива Європейського Парламенту та Ради “Про альтернативні інвестиційні фонди” (AIFMD) [38]	2011	Директива спрямована на створення прозорішого та стійкішого ринку альтернативних інвестиційних фондів в ЄС, що допоможе підвищити довіру інвесторів і залучити нові інвестиції до регіону
Договір “Про функціонування Європейського Союзу” [39]	1982	Містить положення про інвестиції, регульовані європейським законодавством, зокрема про свободу руху капіталу, свободу заснування і свободу надання послуг. У статті 63 Договору зазначено, що “у рамках положень, викладених у цьому розділі, усі обмеження на рух капіталу між державами-членами та між державами-членами та третіми країнами заборонено”

Джерело: на основі джерел [36-39]

Було проаналізовано основні етапи інвестиційної взаємодії ЄС та України (Рис. 2.1).

З 1991 року	Програма технічної допомоги TACIS мала на меті підтримку країн колишнього Радянського Союзу, зокрема України, для прискорення процесів економічних і політичних перетворень у цих країнах
Із січня 2007 року	Європейський інструмент сусідства і партнерства (ENPI) є основним джерелом фінансування для 17 країн-партнерів ЄС, включаючи Україну. Його мета полягає у створенні території спільних цінностей, стабільності та добробуту, а також у зміцненні співпраці та поглибленій економічній і регіональній інтеграції
З грудня 2008	Східне партнерство є новим аспектом політики у Східній Європі. Його мета полягає в підвищенні рівня політичної взаємодії, спрощенні перетину кордону ЄС для громадян за дотримання вимог безпеки, зміцненні механізмів енергетичної безпеки для всіх зацікавлених сторін
2007-2014 рр.	Переговори щодо Угоди про асоціацію завершилися підписанням угоди у 2014 році, яке відбулося в два етапи: 21 березня та 27 червня. Ця угода стала головним інструментом для наближення України до ЄС
2014	Затвердження стратегічних пріоритетів Neighborhood Investment Facility на період 2014–2020 років має на меті поліпшення умов фінансування для малих і середніх підприємств України, Грузії та Молдови в процесі інтеграції
1 вересня 2017	Набуття чинності Угоди про асоціацію, яка включає поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (DCFTA), має на меті модернізацію торговельних відносин та економічного розвитку України шляхом відкриття ринків і узгодження законодавства
2021-2027 рр.	Збільшення бюджету зовнішньої діяльності ЄС до 123 млрд євро має на меті підтримку країн-партнерів у їхніх політичних та економічних перетвореннях на шляху до сталого розвитку, стабільності, зміцнення демократії, соціально-економічного розвитку та подолання бідності

Рис. 2.1. Основні етапи інвестиційної взаємодії ЄС та України

Джерело: створено автором за джерелом [40]

Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) є одним із ключових пріоритетів економічної політики будь-якої країни. ПІІ сприяють реалізації масштабних технологічних проєктів, ефективнішому використанню ресурсно-промислового потенціалу та модернізації технологічної бази завдяки впровадженню новітніх технологій. Однією з найбільших проблем соціально-економічного розвитку України залишається нестача внутрішніх інвестиційних ресурсів, яку можна частково вирішити шляхом залучення іноземного капіталу.

Розвиток та забезпечення сталого економічного розвитку економіки України визначено в 3 етапах (рис. 2.2). Перший етап передбачає підвищення конкурентоспроможності (2021-2025), другий етап – інноваційне зростання (2026-2040), третій етап – сталий розвиток країни (2041-2050).

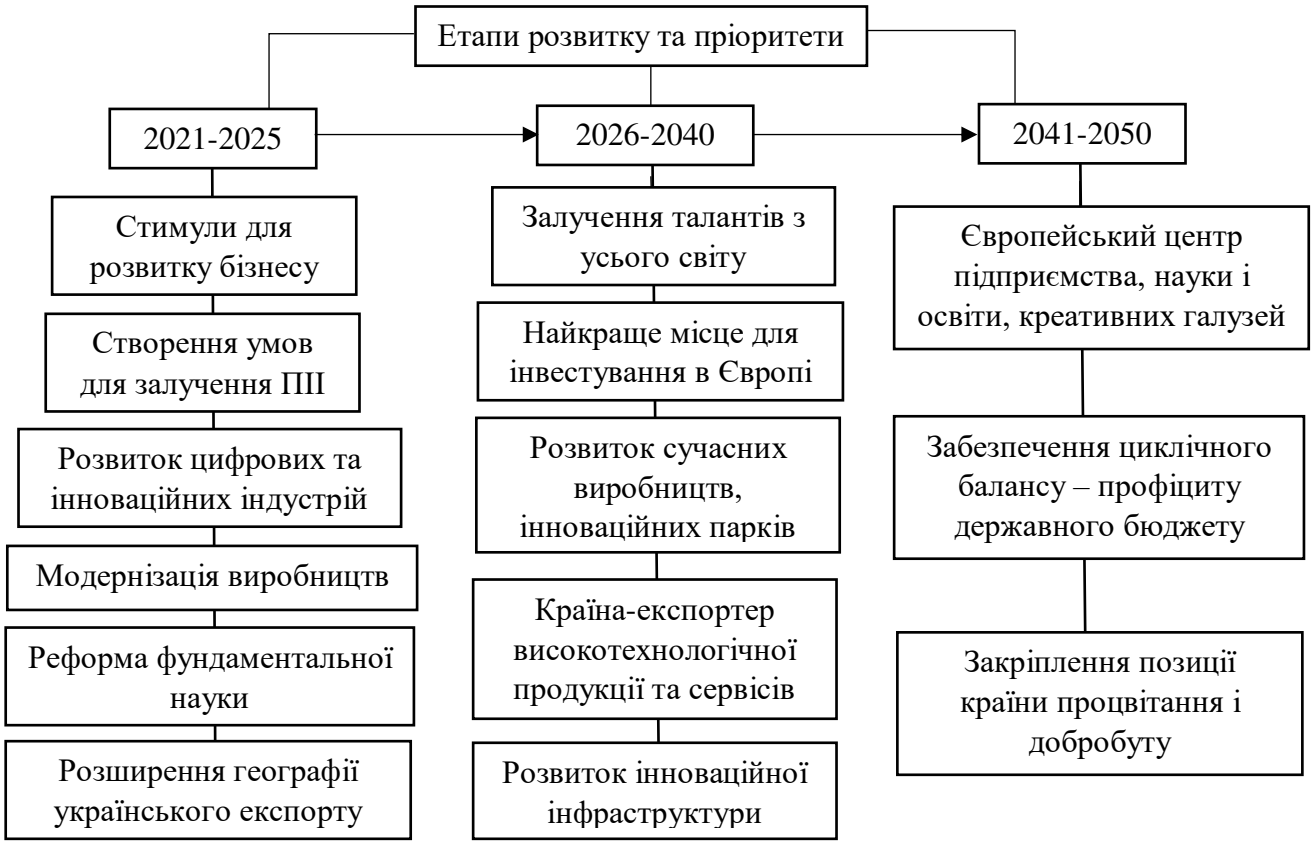

Рис. 2.2 Схема пріоритетних напрямів економіки України на 2021-2050
Джерело: [41]

Макроекономічна стабільність є ключовою умовою для забезпечення довгострокового економічного зростання України. Основну увагу слід приділяти дохідній та видатковій частинам бюджету, а також залученню прямих іноземних інвестицій. Було визначено чотири стратегічні цілі (табл. 2.7) для макроекономічної політики з відповідними індикаторами розвитку.

Було здійснено оцінку інвестиційної привабливості України (таблиця 3.1) та проведено SWOT-аналіз, що включає переваги, недоліки, загрози та можливості.

Таблиця 2.2

SWOT-аналіз інвестиційної привабивості України

Переваги	Недоліки
• Значні сировинні, природні та мінеральні ресурси; • Водночас дешева та кваліфікована робоча сила; • Високий науковий потенціал; • Ємний та конкуретноспроможний внутрішній ринок; • Географічне розташування на перетині стратегічних транспортних коридорів Європи та Азії.	• Високий рівень корупції та бюрократизму у владних структурах; • Нерозвинений фондовий ринок; • Відсутність дієвої системи страхування іноземних інвесторів; • Політична залежність органів влади від впливу груп економічних інтересів.
Можливості	**Загрози**
• Наявність перспективних для інвестування галузей; • Вступ до Євросоюзу, відкриття перспектив для залучення іноземних інвестицій від членів ЄС; • Одержання перемоги у війні над РФ, закріплення в регіоні, як домінуючого гравця.	• Конкуренція з боку інших країн-членів ЄС та ринків, що розвиваються; • Повномасштабна війна з РФ; • Нестабільна внутрішньо економічна ситуація.

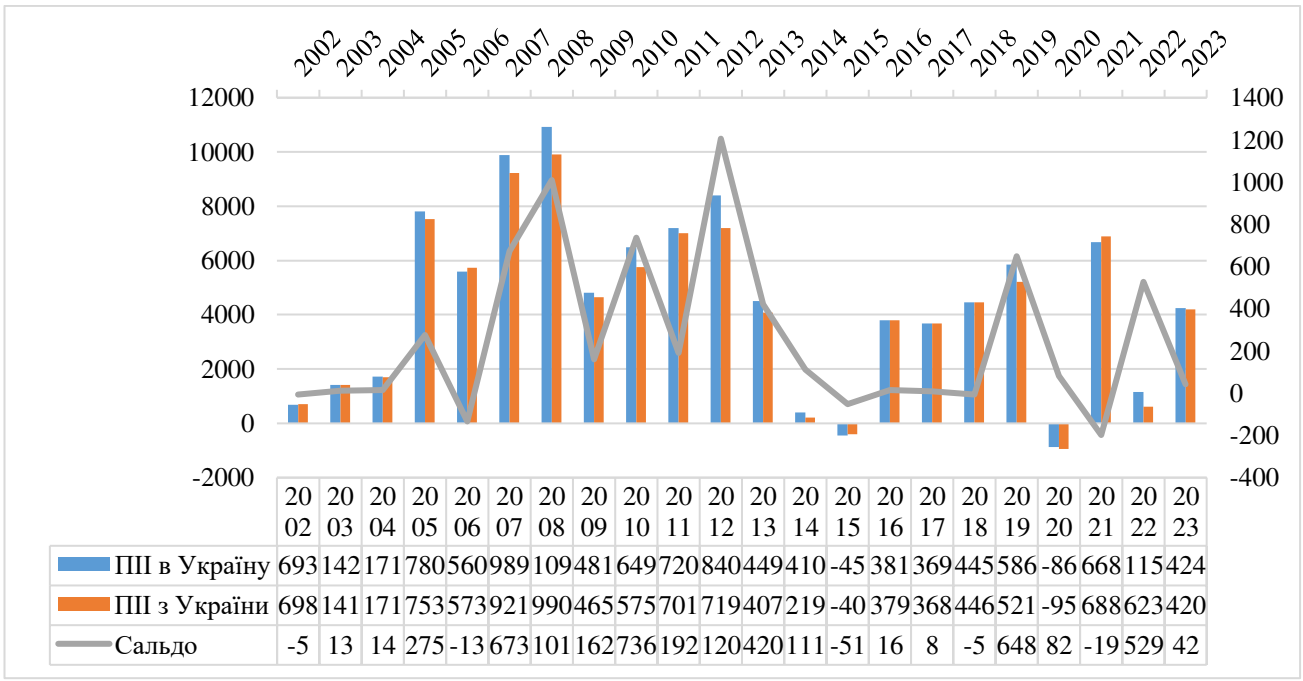
Джерело: розроблено на основі [42, с. 137]

Зокрема, особливу увагу варто звернути на вдосконалення законодавства щодо іноземних інвестицій, спрощення адміністративних процедур для інвесторів і забезпечення правового захисту їхніх інтересів. Це дозволить зменшити ризики інвестування і підвищити привабливість України як напрямку для іноземного капіталу. Не менш важливою є також підтримка інноваційних підприємств та стартапів, що можуть стати драйверами економічного зростання та залучення нових інвестицій.

Європейський Союз є ключовим торговельно-інвестиційним партнером України, тому важливо сприяти розвитку співробітництва з ним. Пріоритетними напрямками активізації торгівлі України з ЄС є розширення доступу українських товарів на європейські ринки, проникнення та зміцнення позицій національних виробників на зовнішніх ринках товарів та послуг, а також посилення конкурентоспроможності української продукції шляхом підвищення її якості.

Можливості інвестиційного співробітництва України з країнами ЄС включають відкриття нових ринків для інвестиційної діяльності, зокрема можливість залучати інвестиції у найбільш перспективні сфери господарства, де є дешева робоча сила та доступна сировина. Це також забезпечує рух капіталу, пов'язаного з наданням кредитів для торговельних операцій або послуг за участю резидентів однієї зі сторін, а також капіталу, що стосується портфельних інвестицій і фінансових позик від інвесторів з іншої сторони. Крім того, створюються умови для поліпшення технічного та технологічного стану вітчизняних підприємств завдяки залученню прямих іноземних інвестицій з країн ЄС та доступу до якісної імпортної техніки та обладнання [43, с.71-77].

Прямі іноземні інвестиції є одним з ключових показників участі країн у світовій економіці та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Останні дослідження вказують на те, що інтерес іноземних інвесторів з року в рік зменшується. Згідно з аналізом даних на Рис. 2.3, з 2002 по 2008 рік спостерігалася чітка тенденція до поступового зростання інвестиційної активності іноземних інвесторів.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ПІІ в Україну	693	142	171	780	560	989	1094	816	497	649	720	840	449	410	-45	381	369	445	586	-86	668	115	424
ПІІ з України	698	141	171	753	573	921	990	465	575	701	719	407	219	-40	379	368	446	521	-95	688	623	420	
Сальдо	-5	13	14	275	-13	673	101	162	736	192	120	420	111	-51	16	8	-5	648	82	-19	529	42	

Рис. 2.3. Прямі іноземні інвестиції в Україні за 2002-2023 рр., млн дол.

Джерело: створено автором на основі [44]

У 2008 році обсяг іноземних інвестицій сягнув майже 11 млрд доларів, що стало історичним максимумом за весь досліджуваний період. Однак світова фінансова криза призвела до двократного зниження обсягів іноземних інвестицій, що стало новим етапом для підвищення інвестицій з 2008 по 2012 роки. Проте з 2013 по 2015 рік спостерігалося різке зниження залучення інвестицій, яке було викликане військовим конфліктом в Україні.

У 2020 році ситуація погіршилася, коли від'ємні показники іноземних інвестицій стали наслідком пандемії COVID-19 та поступового відновлення світового бізнесу. У 2022 році іноземні інвестори знову зіткнулися з труднощами через війну в Україні, що призвело до скорочення інвестицій до 1152 млн доларів. Ці коливання демонструють нестабільність інвестиційного клімату в Україні, що створює серйозні виклики для її економічного розвитку.

Згідно з аналізом інвестиційної діяльності в Україні за період 2021-2022 років, станом на 31 грудня 2021 року найбільші обсяги прямих інвестицій були спрямовані до підприємств промисловості – 44,0% і до установ, що займаються оптовою та роздрібною торгівлею, а також ремонтом автотранспортних засобів і мотоциклів – 15,0%. Станом на 31 грудня 2022 року найбільші обсяги прямих інвестицій також були направлені до підприємств промисловості – 41,9% та організацій, що здійснюють оптову і роздрібну торгівлю, а також ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 16,3% [45].

У січні-грудні 2021 року основними сферами економічної діяльності за обсягами освоєння капітальних інвестицій залишалися: промисловість – 35,5%, будівництво – 7,8%, сільське, лісове та рибне господарство – 10,0%, інформація та телекомунікації – 4,4%, оптова та роздрібна торгівля і ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 8,2%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 6,9%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 12,3%, операції з нерухомим майном – 3,9%.

У 2022 році провідними сферами за обсягами освоєння капітальних інвестицій були: промисловість – 30,8%, сільське, лісове та рибне господарство

– 12,6%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 12,1%, оптова та роздрібна торгівля і ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 9,0%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 8,9%, будівництво – 8,0%, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 4,3%, інформація та телекомунікації – 4,1%, операції з нерухомим майном – 3,5%.

Було досліджено ключові країни-інвестори, які складають вагому частку у залученні прямих іноземних інвестицій до економіки України (Рис. 2.4).

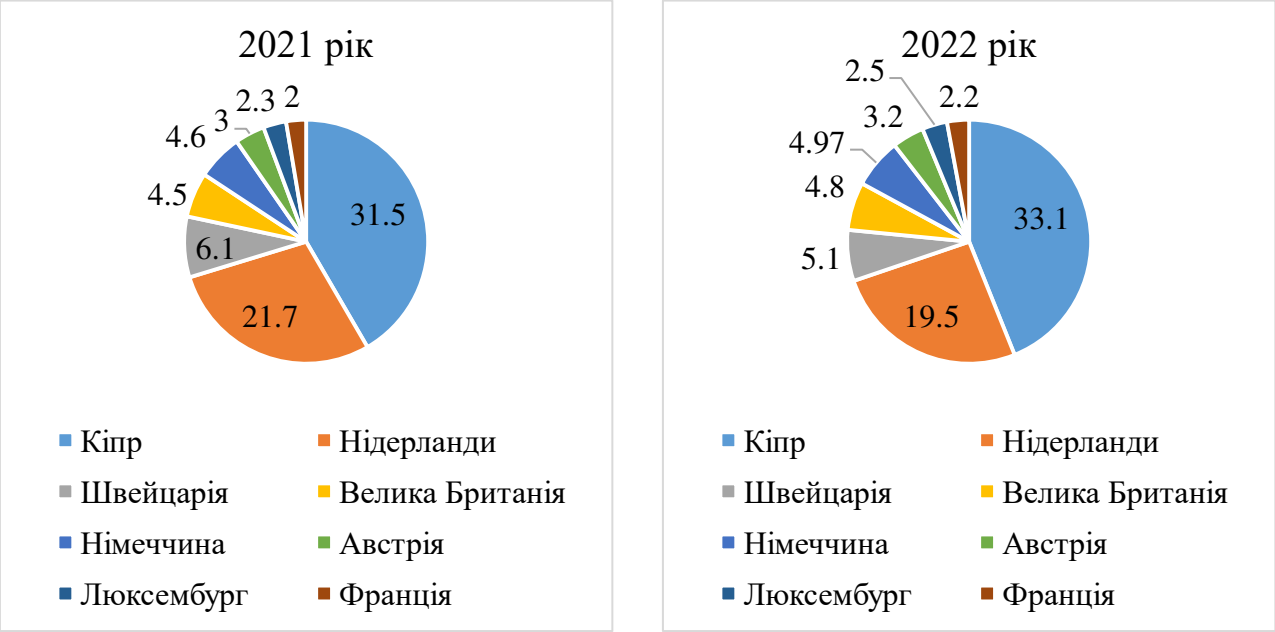

Рис. 2.4. Основні країни-інвестори по ПІІ в Україні за період 2021-2022 рр.
Джерело: створено автором на основі [45]

У 2021 році основними країнами-інвесторами були: Кіпр – 31,5%, Нідерланди – 21,7%, Швейцарія – 6,1%, Велика Британія – 4,5%, Німеччина – 4,6%, Австрія – 3,0%, Люксембург – 2,3% і Франція – 2,0%. У 2022 році основними країнами-інвесторами залишалися: Кіпр – 33,1%, Нідерланди – 19,5%, Швейцарія – 5,1%, Велика Британія – 4,8%, Німеччина – 4,97%, Австрія – 3,2%, Люксембург – 2,5% і Франція – 2,2%.

Станом на 31 березня 2024 року найбільші обсяги прямих інвестицій були спрямовані у промисловість – 38,9%, а також у підприємства оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспорту – 17,0%. Серед основних країн-

інвесторів виділилися Кіпр (31,6%), Нідерланди (20,8%), Швейцарія (4,2%), Велика Британія (4,8%), Німеччина (4,3%), Австрія (3,5%), Люксембург (2,7%) і Франція (2,6%) [46].

2.2. Динаміка зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС

Завдяки своєму вигідному геополітичному розташуванню, Україна має значний потенціал для розвитку співпраці з країнами Європейського Союзу. Центральне положення в Європі забезпечує доступ до важливих сухопутних і морських транспортних шляхів, що сприяє розвитку торгівлі та міжнародних економічних зв'язків. Внутрішній потенціал України, включаючи багаті природні ресурси та високо кваліфіковану робочу силу, надає їй конкурентні переваги в ключових секторах економіки, таких як: агропромисловий комплекс, металургія, машинобудування, енергетика.

У таблиці 2.4 здійснено аналіз експортно-імпортних відносин між Європейським Союзом та Україною за 2024 рік. Дана таблиця містить дані про основні товарні позиції, обсяги зовнішньої торгівлі, а також співвідношення між експортом та імпортом, що дозволяє виявити тенденції та характерні риси торговельної діяльності між двома економіками.

Таблиця 2.3

Експортно-імпорті операції за групами товарів 2023 року

Імпорт ЄС з України	**Значення станом на 2023 рік, дол. США**	**Експорт ЄС в Україну**	**Значення станом на 2023 рік, дол. США**
Зернові та злаки	$4,81 млрд	Мінеральне паливо, масла	$6,36 млрд
Олійне насіння, олійні плоди, насіння	$3,41 млрд	Транспортні засоби	$3,11 млрд
Тваринні, рослинні жиои та олії	$3,14 млрд	Електротехічне та електронне обладнання	$3,00 млрд
Залізо та сталь	$2,72 млрд	Машини, ядерні реактори, котли	$2,66 млрд
Рудні шлаки та золи	$2,47 млрд	Пластмаси	$1,41 млрд
Електротехічне та електронне обладнання	$1,98 млрд	Фармацевтична продукція	$1,27 млрд
Деревина та вироби із деревини	$1,93 млрд	Зброя та амуніція, частини та аксесуари	$1,22 млрд

Продовження Таблиці 2.3

Мінеральне паливо, масла	$1,46 млрд	Оптична, фототехнічна, медична апаратура	$739,57 млн
Меблі, швидкомонтовані будинки	$598,28 млн	Хімічні продукти	$615,59 млн
Вироби з чавуну та сталі	$593,92 млн	Товари невизначені за видом	$594,34 млн

Джерело: створено автором на основі джерела [47]

У 2023 році імпорт ЄС з України становив €22,8 мільярда. Основними експортними позиціями України до ЄС за вартістю є: зернові (21,9% від загального обсягу експорту), жири та олії (9,2%), руди, шлаки та попіл (8,3%), насіння олійних культур (8,2%) та чорні метали (7,9%). У 2023 році Україна залишалася третім найбільшим джерелом агропродовольчих імпортів для ЄС за вартістю.

Експорт ЄС до України у 2023 році становив €39,1 мільярда. Основними позиціями експорту ЄС до України є: мінеральні пального та олії (16,6% від загального обсягу експорту), автомобілі (9,9%), машини (9,1%), електричне обладнання (8,9%) та зброя і боєприпаси (4,3%).

Проведено аналіз зміни експортних груп товарів в Україну з ЄС в період 2020-2023 років, у грошовому та об’ємному виразах (Таблиця 2.5).

Таблиця 2.4

Експорт основних груп товарів в Україну щоквартально 2020-2023 (млн. євро)

Товари (млн. євро)	2021 Q1	2021 Q2	2021 Q3	2021 Q4	2022 Q1	2022 Q2	2022 Q3	2022 Q4	2023 Q1	2023 Q2
Машини	864	1020	1100	1206	599	462	718	754	701	821
Транспортні засоби	657	734	696	764	448	917	751	836	800	988
Паливо	316	412	946	1040	559	1354	1993	2126	1670	1351
Електричне обладнання	618	661	631	713	541	525	671	1117	881	760
Пластмаса	320	390	413	410	261	290	454	333	334	371
Товари (тис. тонн)	2021 Q1	2021 Q2	2021 Q3	2021 Q4	2022 Q1	2022 Q2	2022 Q3	2022 Q4	2023 Q1	2023 Q2
Машини	86	111	114	116	64	47	69	56	53	73
Транспортні засоби	156	165	164	185	100	332	184	197	186	213

Продовження Таблиці 2.4

Паливо	915	930	1840	1767	1076	1083	1557	1896	1695	1736
Електричне обладнання	37	39	40	45	29	29	38	71	54	37
Пластмаса	151	164	179	165	93	104	181	132	149	169

Джерело: створено автором на основі джерела [47]

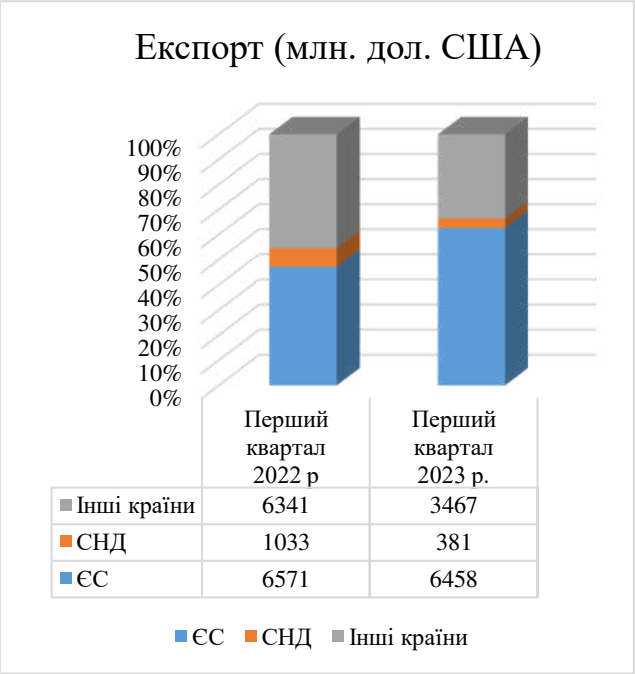
Більш детально було проаналізовано динаміку структури зовнішньої торгівлі товарами в Таблиці Б.1 по експортним та імпортним товарам України в період 2021–2023 років щоквартально (Додаток Б).

За підсумками першого кварталу 2023 року товарообіг України зменшився на 7,4% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Це скорочення супроводжувалося суттєвим зниженням експорту товарів на 26,1%, тоді як імпорт зріс на 11,2%. Така різниця між експортом та імпортом призвела до значного збільшення негативного сальдо торговельного балансу – з 25 млн доларів США до 5,2 млрд доларів США. Причиною зростання імпорту стало погіршення внутрішнього виробництва через активні бойові дії, що вплинули на здатність підприємств забезпечувати потреби внутрішнього ринку.

Європейський Союз залишається ключовим торговельним партнером України. На частку ЄС припадає 62,7% від загального експорту України, а частка імпорту становить 51,4%. Важливо відзначити, що в умовах війни значення ЄС для зовнішньої торгівлі України ще більше посилилося, що підкреслює стратегічну роль Європи у підтримці економіки країни.

Проведено аналіз географічної структури експорту та імпорту товарів України за перший квартал 2022 та 2023 років у мільйонах доларів США. Аналіз дозволяє виявити ключові тенденції та зміни в експортних напрямах, зокрема, визначити, які країни залишаються основними торговельними партнерами України (Рис. 2.5).

На основі графіків, зображених на рисунку, можна зробити наступні висновки щодо географічної структури експорту та імпорту товарів України за перший квартал 2022 і 2023 років (у млн дол. США).

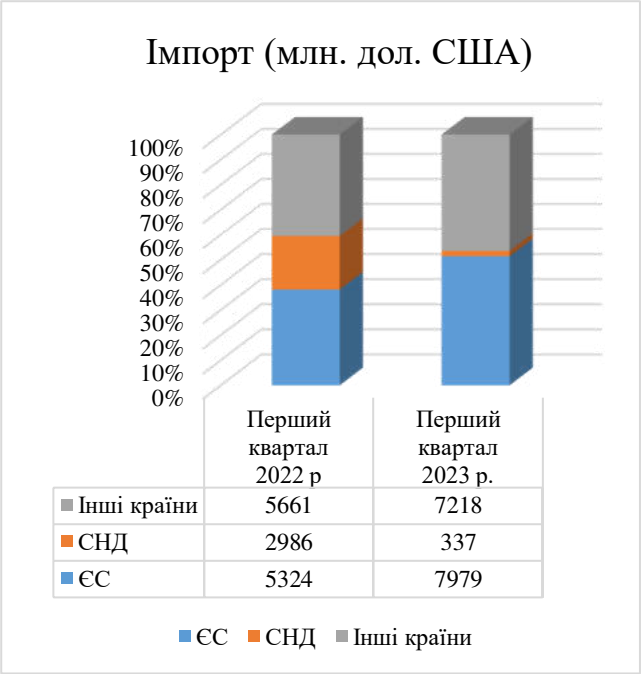

Рис. 2.5. Структура експорту-імпорту товарів України за Q1 2022-23 років

Джерело: на основі джерела [48]

У першому кварталі 2022 року загальний обсяг експорту становив 6571 млн дол. США для країн ЄС, що складало найбільшу частку (приблизно 50%). Частка країн СНД була значно меншою (1033 млн дол. США), а інші країни – 6341 млн дол. США. У першому кварталі 2023 року обсяг експорту до країн ЄС практично не змінився, залишаючись на рівні 6458 млн дол. США. Проте спостерігається значне зменшення експорту до інших країн (3467 млн дол. США) і до країн СНД (381 млн дол. США).

У першому кварталі 2022 року загальний обсяг імпорту до України з ЄС становив 5324 млн дол. США, що також складало найбільшу частку (близько 50%). Імпорт з СНД – 2986 млн дол. США, а з інших країн – 5661 млн дол. США. У першому кварталі 2023 року імпорт з країн ЄС зріс до 7979 млн дол. США, що підкреслює посилення ролі ЄС у торгівлі. Імпорт з країн СНД трохи зменшився (337 млн дол. США), а імпорт з інших країн також зріс до 7218 млн дол. США.

Проведено аналіз провідних 10 країн з експорту та імпорту товарів України у першому кварталі 2023 рр. (Таблиця 2.5)

Таблиця 2.5

Провідні 10 країн з експорту-імпорту товарів в першому кварталі 2023 року

Експорт товарів з України			**Імпорт товарів до України**		
Країна	Вартісний обсяг експорту, млн дол. США	Частка в експорті України, %	Країна	Вартісний обсяг експорту, млн дол. США	Частка в імпорті України, %
Польща	1505	14,6	Китай	2558	16,5
Китай	1010	9,8	Польща	1571	10,1
Румунія	997	9,7	Німеччина	1130	7,3
Туреччина	848	8,2	Туреччина	1119	7,2
Німеччина	484	4,7	США	683	4,4
Угорщина	465	4,5	Болгарія	612	3,9
Іспанія	446	4,3	Словаччина	537	3,5
Нідерланди	432	4,2	Індія	503	3,2
Італія	378	3,7	Швейцарія	456	2,9
Словаччина	299	2,9	Угорщина	450	2,9

Джерело: на основі джерела [49]

Польща є головним торговельним партнером України за обсягами експорту, забезпечуючи 14,6% загального експорту (1505 млн дол. США). Це підкреслює тісну економічну взаємодію між двома країнами, особливо у контексті війни та підтримки Польщі для української економіки. Китай є лідером серед країн-постачальників товарів в Україну, з обсягом 2558 млн дол. США, що складає 16,5% імпорту. Це свідчить про високу залежність України від китайської продукції, що охоплює широкий спектр товарів.

У 2023 році Європейський Союз залишився ключовим торговельним партнером України. Частка торгівлі товарами з ЄС склала 56,0% від загального обсягу зовнішньої торгівлі України, що підтверджує стабільність економічних зв’язків між сторонами. Водночас Україна займає 17-е місце серед торговельних партнерів ЄС, але входить до трійки провідних постачальників аграрної продукції (товари груп 1-24) на європейський ринок. Це підкреслює важливість аграрного сектору в експортній структурі України до країн ЄС [50].

Обсяг торгівлі товарами між Україною та ЄС у 2023 році досяг 55,9 млрд доларів США, що на 1,9% більше порівняно з 2022 роком. Незважаючи на це, експорт українських товарів до ЄС знизився на 16,1% і склав 23,4 млрд дол. США. У той час, імпорт з країн ЄС значно зріс на 20,5%, досягши 32,5 млрд дол. США. В результаті, за підсумками 2023 року, сальдо двосторонньої торгівлі залишилося від'ємним для України, становивши -9,1 млрд доларів США.

Особливої уваги заслуговує структурна трансформація українського експорту до ЄС. Якщо раніше основними статтями експорту були сировинні товари, такі як зернові, метали та олії, то поступово спостерігається зростання частки продукції з більш високою доданою вартістю. Наприклад, у 2023 році зросли поставки таких товарів, як електронне обладнання, меблі, транспортні засоби. Це свідчить про поступовий перехід України до експорту більш складної та технологічно насиченої продукції, що є важливим кроком у напрямку диверсифікації економіки та зменшення залежності від сировинного сектору.

Таким чином, динаміка зовнішньої торгівлі України з ЄС має позитивну траєкторію, проте її розвиток залежить від ряду економічних, політичних та безпекових чинників. Подальша інтеграція до європейських ринків, модернізація внутрішньої економіки та вирішення логістичних проблем залишаються ключовими пріоритетами для України в найближчі роки.

2.3 Аналіз розвитку міжнародної економічної діяльності України та ЄС в системі економічної глобалізації

Міжнародна економічна діяльність є важливим аспектом глобалізованого світу, який формує умови для економічного зростання, розвитку технологій та підвищення добробуту націй. В сучасних умовах Україна та Європейський Союз є активними учасниками глобальних економічних процесів, які визначають їх економічну політику, взаємодію на міжнародних ринках та інтеграцію в глобальну економічну систему.

У сучасних умовах глобалізованої світової економіки успіх держави на міжнародних ринках визначається не лише традиційними інструментами

торговельної політики, такими як тарифні та нетарифні обмеження, але й, насамперед, конкурентоспроможністю економіки та наявністю ефективних інститутів, ресурсів і геоекономічних інструментів. Важливим фундаментом для досягнення цих цілей є висококваліфікований людський капітал і соціально сприятливе інституційне середовище, яке сприяє інноваціям та розвитку [51, с. 90-93].

Вступ України до Світової організації торгівлі (СОТ) у травні 2008 року, створення зони вільної торгівлі з країнами Митного союзу у 2011 році та драматичний процес погодження і підписання "Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами" [52] 21 березня і 27 червня 2014 року створюють важливе питання про вивчення нових можливостей і специфіки регіональної економічної інтеграції України в контексті її міжнародної інтеграції.

Членство в СОТ стало практично обов'язковою умовою для будь-якої країни, яка прагне інтегруватися в світове господарство. Угода між Україною та СОТ визначила основні правила гри, на які погодилася наша країна для інтеграції у світовий економічний простір і встановила чіткі межі для подальшої поглибленої інтеграції України в регіональні економічні об'єднання, такі як Європейський Союз (ЄС) або Євразійський економічний союз (ЄАЕС).

Співробітництво України з Європейським Союзом з моменту набуття незалежності розвивалося досить нерівномірно. У 1994 році Україна стала першою республікою колишнього СРСР, яка підписала з ЄС Угоду про партнерство і співробітництво (УПС).

За оцінками конкурентоспроможності національної економіки, Україна займала останні місця не лише серед європейських країн, але й серед багатьох країн, що розвиваються. Відсутність громадського консенсусу щодо напрямів і темпів соціально-економічних реформ, а також нестабільна та неефективна діяльність урядів значно віддаляла перспективу як повного, так і асоційованого

членства України в ЄС. Очевидно, що тільки послідовні, глибокі та рішучі реформи могли змінити цю тенденцію [53, с. 295-297].

Станом на 2013 рік ЄС залишався найбільшим зовнішньоторговельним партнером України. Однак це майже не вплинуло на характер відносин між Україною та ЄС. Переговори, щорічні саміти та засідання Ради з питань співробітництва між Україною та ЄС, а також обміни високими візитами не давали суттєвих результатів. Україні постійно пред'являли нові вимоги та претензії, які вона повинна була виконувати.

Політика України щодо розвитку відносин з Європейським Союзом будується на основі Закону України "Про засади внутрішньої і зовнішньої політики" [54], ухваленого 1 липня 2010 року. У статті 11 цього Закону йдеться про інтеграцію України до європейського політичного, економічного та правового простору, з метою набуття членства в ЄС. Однак прагнення України до європейської інтеграції було сформульоване ще раніше – у Постанові Верховної Ради від 2 липня 1993 року, де вперше зазначалося про перспективу членства в Європейських Співтовариствах, що мало бути досягнуто через підписання Угоди про партнерство і співробітництво.

З 1 листопада 2014 року деякі розділи Угоди почали тимчасово застосовуватися, а з 1 січня 2016 року почала діяти поглиблена і всеохоплююча зона вільної торгівлі між Україною та ЄС. Повна ратифікація Угоди завершилася 11 липня 2017 року, і вона набула чинності 1 вересня 2017 року. У лютому 2019 року до Конституції України були внесені зміни, які закріплювали стратегічний курс держави на повноправне членство в ЄС та НАТО. Це стало важливим кроком у підтвердженні європейського вибору України на законодавчому рівні.

Після початку повномасштабної російсько-української війни у 2022 році було підписано заявку на членство в ЄС 28 лютого. 23 червня 2022 року, на основі позитивних рекомендацій Європейської комісії, глави держав і урядів країн ЄС одностайно ухвалили рішення надати Україні статус кандидата на членство в ЄС.

Таблиця 2.6

SWOT-аналіз міжнародної економічної діяльності України

<table>
<tr><td rowspan="2" colspan="2">Внутрішнє середовище</td><td colspan="2">Зовнішнє середовище</td></tr>
<tr><td>Можливості</td><td>Загрози</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td>1. Розвиток економіки країни
2. Соціально-політична стабільність
3. Обгрунтоване та реформоване законодавство
4. Активізація реформ, що сприятимуть умовам для експортоорієнтованого сектору
5. Закінчення війни та стабілізація секторів економіки
6. Виникнення високотехнічних галузей та експорт технологій
7. Виникнення нових підприємств та ТНК</td><td>1. Світова економічна криза
2. Монополізація ключових секторів національної економіки
3. Висока залежність від зовнішньої допомоги та фінансування
4. Значний рівень корупції та тінізації економіки
5. Сировинна орієнтованість та залежність віж імпорту
6. Зростання зовнішнього боргу
7. Підвищений рівень економічної та політичної нестабільності
8. Зростання цін на енергоносії</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Сильні сторони</td><td rowspan="2">1. Вигідне географічне розташування
2. Наявність великої кількості природних ресурсів
3. Великий економічний потенціал
4. Найбільша країна Європи
5. Вихід до найважливіших морських шляхів</td><td colspan="2">Зовнішнє середовище</td></tr>
<tr><td>1. Розробка стратегії розвитку науки, інноваційного підприємництва
2. Розробка стратегії розвитку ІТ-ринку
3. Створення привабливого інвестиційного клімату
4. Розвиток інфраструктури та логістичних маршрутів</td><td>1. Розробка стратегії використання власних природних ресурсів
2. Реальні кроки уряду щодо подолання корупції
3. Впровадження стратегії економічної безпеки
4. Розробка стратегії перспективної спеціалізації та стратегічне включення у міжнародні виробничі та інноваційні мережі</td></tr>
</table>

Продовження Таблиці 2.6

	6. Прогресивно налаштована та освідчена частина суспільства 7. Інтеграція з ЄС 8. Диверсифікація ринків	6. Зміцнення правової системи та захисту інтелектуальної власності 7. Розвиток туризму та культури	6. Підвищення якості освіти та профільної підготовки кадрів 7. Розвиток системи підтримки підприємництва
Слабкі сторони	1. Війна на території України 2. Деіндустріалізація економіки 3. Сировинна орієнтованість експорту 4. Недосконала законодавча база 5. Корупція та відмивання коштів 6. Транспортно-логістичні обмеження 7. Скорочення МСБ 8. Залежність від МВФ та фінансування інших держав	1. Розробка стратегії стабілізація політичної ситуації. 2. Припинення військових дій на території України та закінчення війни 3. Виважена зовнішня політика 4. Розробка стратегії щодо розвитку науково-технічного потенціалу 5. Розробка стратегії щодо скорочення інноваційних та технологічних розривів з розвиненими країнами 6. Розвиток “зеленої” енергетики	1. Удосконалення національного законодавства та практичної реалізації співробітництва з партнерами з розвитку в галузі боротьби з шахрайством та відмиванням коштів на національному рівні 2. Розробка стратегії багатовекторності з урахуванням економічних інтересів України 3. Реалізація стратегії публічної дипломатії – формування позитивного іміджу України у світі через інституціоналізацію та посилення функції публічної дипломатії в роботі закордонних дипломатичних установ України 4. Розбудова сучасної цифрової та технологічної інфраструктури та екосистеми 5. Модернізація та підтримка промислового комплексу

Джерело: на основі джерела [55, с. 52-53]

У проведеному SWOT-аналізі було досліджено внутрішні та зовнішні аспекти міжнародної економічної діяльності України, визначено сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози. Розроблено комплекс заходів для підвищення ефективності міжнародної економічної діяльності, що враховують використання сильних сторін і можливостей для подолання слабких місць та загроз, а також запропоновано рекомендації для усунення основних ризиків.

Співпраця між Україною та ЄС є важливим елементом глобалізаційних процесів, що сприяє активному обміну товарами, послугами, капіталом та технологіями. Виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС позитивно вплинуло на українську економіку, збільшивши доступ до європейського ринку і сприявши модернізації національного виробництва. Завдяки доступу до єдиного ринку ЄС Україна змогла збільшити обсяги експорту, особливо у секторах сільського господарства, металургії та машинобудування. Угода про вільну торгівлю стимулювала розвиток експорту продукції з високою доданою вартістю, що дозволило зменшити сировинну залежність та наростити конкурентоспроможність у деяких галузях.

Інтеграція в систему європейського ринку підвищила привабливість України для іноземних інвесторів. Хоча обсяги інвестицій все ще залишаються нижчими від потенційних через геополітичні ризики, посилення правової бази та реформування економіки створили підґрунтя для збільшення іноземних інвестицій у стратегічні галузі, такі як енергетика, IT, інфраструктура. Співпраця з ЄС сприяє підвищенню рівня інновацій у виробництві. Україна має значний потенціал у сфері IT і технологій, який стає основою для формування конкурентних переваг на глобальному ринку. Європейські програми підтримки інноваційних підприємств сприяють розвитку дослідницької та інноваційної діяльності, залучаючи Україну до глобальних наукових проектів.

Процеси глобалізації активізували необхідність інтеграції України до європейських транспортних мереж. Це включає модернізацію транспортних коридорів, розвиток митної інфраструктури та логістичних центрів, що дозволяє прискорити переміщення товарів між Україною та країнами ЄС. Посилена інтеграція з ЄС створює певні ризики для України, зокрема через високу залежність від європейського ринку. У випадку економічних криз в ЄС або змін торговельної політики можливе зменшення попиту на українську продукцію, що може негативно вплинути на економічну стабільність України.

Висновки до розділу 2

Згідно з аналізом розвитку інвестиційної діяльності в межах україно-європейського економічного партнерства було зроблено наступні висновки. Інвестиційна діяльність в Україні регулюється численними законодавчими актами, які забезпечують правові, економічні та соціальні аспекти інвестування. Основні законодавчі документи, такі як Закон України "Про інвестиційну діяльність", визначають сутність інвестицій та їх значення для економіки. Європейський Союз також має важливу нормативну базу, що підтримує інвестиційну діяльність, зокрема через Регламент про Європейський фонд стратегічних інвестицій. ПІІ є критично важливими для України, оскільки вони забезпечують модернізацію технологій і сприяють економічному зростанню.

Аналіз експортно-імпортних відносин за 2023 рік показує, що Україна активно постачає зернові та олії до ЄС, в той час як імпорт з ЄС включає мінеральне паливо та автомобілі. У 2023 році загальний обсяг торгівлі між Україною та ЄС досяг рекордних €61,9 мільярда, що свідчить про успішну інтеграцію в європейську економіку. Внутрішні ресурси України, такі як природні багатства та кваліфікована робоча сила, надають їй конкурентні переваги у ключових секторах, зокрема агропромисловості, металургії та енергетиці.

Розвиток міжнародної економічної діяльності України та ЄС в умовах економічної глобалізації є складним і багатоаспектним процесом. З одного боку, Україна має значний потенціал для інтеграції в європейські економічні структури, зокрема завдяки вигідному географічному розташуванню та природним ресурсам. З іншого боку, країна стикається з численними викликами, такими як війна, корупція та економічна нестабільність, які заважають реалізації повного потенціалу. Угода про асоціацію з ЄС стала важливим кроком у зміцненні економічних зв'язків та сприянні реформам в Україні. Вона відкрила нові можливості для торгівлі, інвестицій і технологічного обміну, але потребує активної реалізації та адаптації до європейських стандартів.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

3.1 Проблематика співпраці України та ЄС

Торгівля між Україною та Європейським Союзом є ключовим елементом економічного співробітництва та інтеграції України до європейського ринку. Однак, цей процес супроводжується численними викликами, які потребують уваги та вирішення для досягнення сталого розвитку. Однією з основних проблем є недостатній рівень гармонізації українського законодавства з правовими нормами та стандартами ЄС. Попри прогрес у цій сфері, частина нормативної бази залишається несумісною з європейськими вимогами, що створює бар'єри для українських виробників. Наприклад, питання сертифікації продукції, стандартизації якості та безпеки товарів потребують подальшої адаптації.

Іншою важливою проблемою є логістична інфраструктура, яка не відповідає високим вимогам міжнародної торгівлі. Сучасна транспортна система України має обмежену пропускну спроможність і потребує модернізації для забезпечення ефективного транзиту товарів до країн ЄС. Війна, що триває з 2022 року, ще більше загострила ці проблеми, зокрема через руйнування ключових транспортних вузлів і портової інфраструктури.

Суттєвою перешкодою залишається корупція, яка впливає на бізнес-середовище та інвестиційну привабливість України. Попри досягнення в боротьбі з корупцією, значний прогрес у цьому напрямку є критичним для довіри європейських партнерів та інвесторів. Додатково, українські підприємці стикаються з високим рівнем конкуренції на європейському ринку. Відкриття ринків у рамках ПВЗВТ забезпечує українським виробникам нові можливості, але також ставить їх у конкурентне середовище з європейськими компаніями, які часто мають значно вищий рівень технологічного розвитку та доступу до фінансових ресурсів.

Розглянуто основні висновки доповіді Єврокомісії 2023 року щодо України, з проаналізованими досягненнями та подальшими викликами у проблематиці співпраці (Таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Основні висновки доповіді Єврокомісії 2023 року щодо України

Сфера діяльності	**Досягнення**	**Виклики**
Фундаментальні права	Прийнято новий закон про ЗМІ; ратифіковано Стамбульську конвенцію; ухвалено стратегію гендерної рівності до 2030 року	Відсутність прогресу у сфері запобігання катуванням; складна ситуація в інтернатах та для людей з інвалідністю
Свобода слова	Значний прогрес у законодавстві про медіа; критична журналістика зберігається	Концентрація медіа; економічна та фізична вразливість журналістів
Економіка	Економіка продемонструвала стійкість, скоротившись на 29,1% у 2022 році; банківський сектор залишився стабільним	Значні втрати інфраструктури; високий рівень боргового навантаження; масовий відтік населення
Торговельна інтеграція з ЄС	Прогрес завдяки зоні вільної торгівлі; зміцнення відносин із країнами ЄС	Рівень торговельної інтеграції залишається низьким; економіка зосереджена на низькій доданій вартості
Законодавча адаптація	Значний прогрес у сферах капіталу, інтелектуальної власності, митної політики, цифрової трансформації	Відсутність прогресу у свободі пересування працівників; обмежені досягнення у конкурентній політиці
Соціальна політика	Прогрес у сільському господарстві, харчовій безпеці, культурі	Низький прогрес у зайнятості, соціальній політиці, підприємництві
Зелений порядок денний	Прогрес у сфері довкілля; часткові досягнення в енергетиці	Значні втрати через війну; обмежений прогрес у кліматичній політиці
Міжнародна співпраця	Висока узгодженість із політикою ЄС (93% у 2022 р.); підтримка міжнародних партнерів	Обмежений прогрес у сфері торгівельної політики
Державне управління	Стійкість системи під час війни; цифровізація надання послуг досягла високого рівня	Сповільнення реформ у відборі кадрів, оплаті праці та управлінні людськими ресурсами
Децентралізація	Успішно завершено територіальну частину реформи; громади – основа стійкості	Потреба відновлення самоврядування на прифронтових і звільнених територіях; зміцнення фіскальної бази

Продовження Таблиці 3.1

Судова система	Прогрес у реформі органів суддівського врядування; прозорий конкурс до Вищої ради правосуддя	Потреба вдосконалення дисциплінарної системи для суддів і прокурорів; продовження цифровізації
Боротьба з корупцією	Призначено керівників САП і НАБУ; відновлено систему е-декларування	Посилення захисту антикорупційних органів; вдосконалення кримінального законодавства
Боротьба з організованою злочинністю	Зростання міжнародної співпраці; прийнято стратегію повернення активів	Слабка правова база, корупція, нерозвинена ІТ-інфраструктура; необхідність посилення міжвідомчої координації
Правосуддя за міжнародні злочини	Скоординовані зусилля щодо розслідування міжнародних злочинів; створення спецпідрозділів	Потреба вдосконалення законодавчої бази відповідно до міжнародних стандартів

Джерело: створено на основі джерела [56]

Процес європейської інтеграції України стикається з численними викликами, як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Зовнішні проблеми, зокрема економічна криза в Європі, політична нестабільність та війна в Україні, значно ускладнюють процес. Внутрішні труднощі, такі як необхідність реформування законодавства, боротьба з корупцією та модернізація інфраструктури, також стримують інтеграцію. Однак, попри ці труднощі, Україна продемонструвала значний прогрес у ряді важливих секторів, зокрема в законодавчій адаптації, соціальній політиці та співпраці з ЄС. Для успішної інтеграції важливо продовжувати реформи та посилювати співпрацю з Європейським Союзом, зокрема в питаннях економічної стабільності, боротьби з корупцією та розвитку інфраструктури.

Інституційні деформації в Україні, такі як тіньова економіка, корупція, рейдерство, непродуктивний відплив капіталу (офшоризація) та формування тіньової парадержави, значно гальмують процеси євроінтеграції. Вони спричиняють втрату дієвості економічних і фіскальних інструментів, зниження інвестиційного потенціалу, занепад соціальної сфери та посилення нерівності.

Детальніше вплив кожного фактору розглянуто в Таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Основні форми інституційних деформацій в Україні та їх вплив на євроінтеграційні процеси

Категорія	Опис
Інституційні деформації	Системні викривлення у політичній, економічній, соціальній та інших сферах, які негативно впливають на конвергенцію України з ЄС.
Основні форми інституційних деформацій	- Тіньова економіка (32–33% ВВП у 2021 р.); - Рейдерство; - Непродуктивний відплив капіталу (офшоризація); - Корупція; - Тіньова парадержава
Тіньова економіка	Зростання до 32% ВВП у 2021 році. - Наслідки: зниження ефективності грошово-кредитної політики, фіскальних інструментів, втрати інвестиційного потенціалу, зростання диференціації доходів, занепад соціальної сфери. - Гальмування переходу до інноваційної моделі розвитку.
Корупція	- Рівень корупції сприймається як одна з найбільших проблем після війни (за оцінками 94% громадян). - Політична корупція визначається найсерйознішою формою (81%). - CPI за 2022 рік: 116 місце зі 180 країн (33 бали). - Умови протидії: формування правової держави, усунення прогалин у законодавстві, впровадження антикорупційних стандартів.
Тіньова парадержава	Утворення державного типу, в якому корупція і тіньова економіка з'єднуються в "корупційні ринки" державних послуг (привілеї, посади, освіта, захист прав тощо).
Рейдерство	- Захоплення підприємств з метою неправомірного заволодіння власністю. - Зростання випадків рейдерства під час війни (у 2023 р. відкрито 312 проваджень, у 2,4 раза більше, ніж у 2022 р.). - Основна форма: підробка документів.
Непродуктивний відплив капіталу (офшоризація)	- Проблеми: відтік капіталу, загроза економічній та фінансовій безпеці України. - В офшорах перебуває понад $170 млрд українського капіталу. - Наслідки: оптимізація оподаткування, легалізація коштів, анонімність операцій. - Рекомендації: впровадження антиофшорної політики.

Джерело: на основі джерела [57, с.13]

Для успішної євроінтеграції необхідно усунути ці деформації шляхом зміцнення правової держави, забезпечення прозорості управління, посилення антикорупційного законодавства та формування умов рівноправної конкуренції.

Це сприятиме посиленню інституційної спроможності держави, її економічній стабільності та інтеграції до європейського співтовариства.

Для України динамічне впровадження інноваційної моделі економіки має стати ключовим елементом політики, спрямованої на зближення з країнами Центральної та Східної Європи та на успішну євроінтеграцію. Це вимагає посилення участі України в діяльності Інноваційного Союзу ЄС, що дозволить отримати доступ до сучасних технологій, залучити інвестиції та сформувати передумови для стійкого економічного розвитку. Крім того, офіційне набуття статусу повноправного члена ЄС у цій сфері сприятиме інтеграції української економіки у європейський інноваційний простір.

Адаптація українського законодавства до стандартів ЄС, модернізація інфраструктури, забезпечення верховенства права та ефективна боротьба з корупцією є основними пріоритетами на цьому шляху. Особливу увагу слід приділити розвитку інноваційної економіки, орієнтованої на створення високотехнологічної продукції, що відповідає європейським стандартам.

Унаслідок російської агресії Україна змушена була спрямувати понад половину державного бюджету у 2022 та 2023 роках на військові потреби. Втрата значної частини економічного потенціалу, включаючи до 30% ВВП, а також доступу до ринкових джерел фінансування зробили фінансову підтримку від міжнародних партнерів критично необхідною. З початку повномасштабної війни Україна отримала фінансову допомогу на суму 68,5 млрд доларів, з яких 62% надано у формі грантів, а 38% – у вигляді субсидій.

У 2022 році дефіцит державного бюджету разом із витратами на обслуговування державного боргу сягнув 55,6 млрд доларів. Іноземна фінансова підтримка покрила 31,1 млрд доларів цієї суми, однак залишила дефіцит на рівні 24,5 млрд доларів. У 2023 році завдяки глобальній допомозі Україна змогла уникнути такого розриву: протягом року було залучено 42 млрд доларів зовнішнього фінансування, що дозволило забезпечити стабільність макроекономічної ситуації [58].

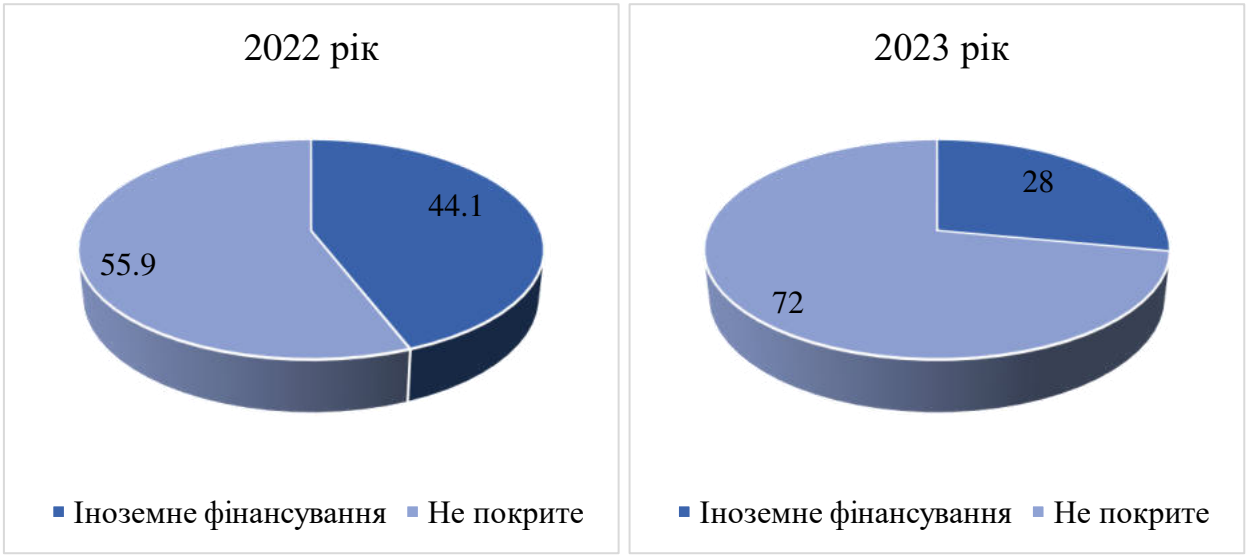

Рис. 3.2. Покриття дефіциту бюджету України та витрат на обслуговування боргу

Джерело: Centre for Economic Strategy [58]

Рисунок 3.2. містить графіки, що ілюструють покриття дефіциту бюджету України та витрат на обслуговування боргу за рахунок зовнішнього фінансування у 2022 році та за перші 11 місяців 2023 року.

Пріоритетом залишаються витрати на оборону. У 2025 році бюджет Міністерства оборони зросте до $34.8 млрд у порівнянні з $28.6 млрд у 2024 році. Однак, якщо інтенсивність бойових дій збережеться на нинішньому рівні, цього фінансування може бути недостатньо, і в другій половині року необхідно буде переглядати видатки.

Основними джерелами доходів бюджету залишаються податки та запозичення. Податкові надходження у 2025 році плануються на рівні $44.1 млрд, що на 13.9% більше, ніж у 2024 році. Зовнішні запозичення складуть $38.8 млрд, або 42.9% усіх видатків бюджету. У той же час частка внутрішніх ресурсів у фінансуванні видатків зросте до 57.1%. Дефіцит державного бюджету у 2025 році очікується на рівні $36.5 млрд, що становить 19.4% ВВП. Державний та гарантований борг залишиться на високому рівні – 101.8% ВВП, значно перевищуючи безпечний показник у 60% ВВП. Це є серйозним викликом для економічної стабільності країни.

Міжнародна фінансова допомога у 2025 році буде основним інструментом забезпечення стабільності. Уряд розраховує отримати $36.9 млрд у вигляді зовнішніх позик, зокрема $11.9 млрд від Європейського Союзу за програмою Ukraine Facility, $2.7 млрд від МВФ, $3.1 млрд від Світового банку та $19.1 млрд від інших кредиторів.

Таблиця 3.3

Основні макроекономічні показники України 2023-2025

Показники	**2023**	**2024 (Рішення КМУ, 15.12.2023, №1315)**	**Очікування Мінекономіки (28.06.2024)**	**2025 (Рішення КМУ, 28.06.2024, №780)**
Номінальний ВВП, млрд дол. США	178,8	187,8	183,9	188,1
Реальне зростання ВВП, %, р/р	5,3	4,6	3,5	2,7
ІСЦ, середньорічний, %, р/р	12,9	8,5	5,4	9,7
ІСЦ (грудень до грудня попереднього року), %, р/р	5,1	9,7	7,9	9,5
Середньомісячна зарплата, дол. США	476,9	535,8	505,7	542,0
Рівень безробіття, %	18,9	18,7	18,2	17,7

Джерело: за джерелом [59]

У таблиці представлені основні макроекономічні показники України за 2023 рік, прогнозовані значення на 2024 рік, а також попередні оцінки та очікування на 2025 рік. У 2025 році номінальний ВВП очікується на рівні 188,1 млрд дол. США, що демонструє помірне зростання порівняно з 2024 роком.

Очікується прискорення інфляції у 2025 році до 9,7% порівняно з 5,4% у 2024 році, що свідчить про посилення інфляційного тиску. Прогнозується зростання середньої зарплати до 542 дол. США у 2025 році, що є позитивною тенденцією. Очікується незначне скорочення безробіття до 17,7% у 2025 році.

Економічна інтеграція, включно зі зоною вільної торгівлі з ЄС, відкриває для України значні можливості, але також потребує конкурентоспроможності,

гармонізації нормативної бази та поліпшення бізнес-середовища. Логістична та транспортна інфраструктура потребує модернізації для забезпечення сталого економічного зростання та ефективної торгівлі.

3.2 Визначення основних стратегічних векторів міжнародної економічної діяльності України та взаємодії з ЄС

На всіх етапах історичного розвитку України міжнародна економічна діяльність відігравала важливу роль у формуванні економічного стану країни. Участь у світовій економічній системі не лише сприяє вирішенню актуальних національних економічних завдань, але й стимулює вдосконалення внутрішніх економічних процесів.

Міжнародна економічна діяльність є важливим аспектом розвитку будь-якої держави. Для України, як країни з перехідною економікою, стратегічне спрямування її економічної діяльності на міжнародній арені має важливе значення для забезпечення стабільного економічного зростання та інтеграції в глобальні економічні процеси. Зважаючи на стратегічне значення економічних відносин з іншими країнами, Україна повинна визначити пріоритети та вектори розвитку своєї міжнародної економічної діяльності. Інтеграція та розвиток співпраці з Європейським Союзом є основним стратегічним напрямком для України, оскільки ЄС є одним з найбільших економічних партнерів України. [60, с.45-50].

Питання євроінтеграції України залишається надзвичайно важливим і чутливим. Незважаючи на офіційне закріплення цього напрямку у національному законодавстві та формальне прагнення до демократичних перетворень і підвищення рівня економічного розвитку, властивого державам-членам ЄС, прогрес у цьому напрямку відбувається досить повільно. Розробка стратегії інтеграції стала необхідною через бажання України відповідати вимогам сучасної світової політичної та економічної системи, а також для забезпечення додаткових засобів боротьби з загрозами у сфері міжнародної безпеки.

Зовнішньоекономічна діяльність держави передбачає встановлення та розвиток економічних зв'язків з іншими країнами та міжнародними організаціями, які є партнерами у сфері міжнародного співробітництва. Сьогодні Україна як незалежна держава активно розширює свої зовнішньоекономічні відносини з країнами усіх континентів. Володіючи значним кадровим потенціалом, включно з висококваліфікованими спеціалістами, здатними до виконання інноваційних і наукоємних завдань, а також маючи багаті земельні та сировинні ресурси, Україна демонструє значний потенціал для інтеграції у глобальну економіку.

Було здійснено аналіз інвестиційної привабливості України (табл. 3.4), що дозволило визначити ключові аспекти її економічного потенціалу. На основі цього аналізу був підготовлений SWOT-аналіз, який систематизував основні переваги, недоліки, загрози та можливості розвитку інвестиційного середовища.

Таблиця 3.4

SWOT-аналіз інвестиційної привабивості України

Переваги	**Недоліки**
• Значні сировинні, природні та мінеральні ресурси; • Дешева та кваліфікована робоча сила; • Високий науковий потенціал; • Ємний та конкуретноспроможний внутрішній ринок; • Географічне розташування на перетині стратегічних транспортних коридорів Європи та Азії.	• Високий рівень корупції та бюрократизму у владних структурах; • Нерозвинений фондовий ринок; • Відсутність дієвої системи страхування іноземних інвесторів; • Політична залежність органів влади від впливу груп економічних інтересів.
Можливості	**Загрози**
• Наявність перспективних для інвестування галузей; • Вступ до Євросоюзу, відкриття перспектив для залучення іноземних інвестицій від членів ЄС; • Одержання перемоги у війні над РФ, закріплення в регіоні, як домінуючого гравця.	• Конкуренція з боку інших країн-членів ЄС та ринків, що розвиваються; • Повномасштабна війна з РФ; • Нестабільна внутрішньо економічна ситуація.

Джерело: на основі [61, с.137]

Міжнародний досвід відіграє важливу роль у формуванні інвестиційної політики, оскільки дозволяє вивчати ефективні моделі залучення капіталу, стимулювання підприємницької активності, впровадження новітніх технологій та створення сприятливого бізнес-клімату. Багато країн демонструють приклади успішної трансформації своїх економік шляхом реформування регуляторної системи, модернізації інфраструктури, а також розвитку інноваційних галузей. Для України адаптація цих підходів може стати інструментом для підвищення інвестиційної привабливості та подолання економічних викликів.

Підтримка малого та середнього бізнесу (МСБ) є ключовим чинником для активізації інвестиційної діяльності, адже саме МСБ може сприяти створенню нових робочих місць, розвитку різних секторів економіки та стимулюванню інноваційних процесів. Однак в Україні підтримка малого та середнього бізнесу стикається з низкою проблем, серед яких варто виокремити недостатню кількість ефективних інструментів допомоги та низький рівень їхньої доступності. Закон “Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” [62].

Як наслідок, Україна може перейняти міжнародний інвестиційний досвід щодо ефективної діяльності та розвитку малих та середніх підприємств: підтримка МСБ через спеціальні програми та інструменти фінансування, такі як кредитування, гранти; створення сприятливого клімату для бізнесу, зокрема спрощення адміністративних процедур та зменшення корупції, розвиток інноваційного підприємництва та створення нових технологічних стартапів; створення спеціалізованих установ, які забезпечують розвиток МСП таких як технопарки та бізнес-центри.

Від 13 жовтня 1992 року в Україні почав діяти Закон “Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” [63, с. 53-57]. Проте станом на 27 липня 2022 року цей закон, разом із пов’язаними нормативно-законодавчими документами щодо спеціального режиму інвестиційної діяльності, втратив чинність. З 1998 року Україна впроваджувала

вільні економічні зони (ВЕЗ), однак їх ефективність виявилася обмеженою, і ці зони не змогли повною мірою виконати поставлені завдання.

На сучасному етапі поновлення діяльності вільних економічних зон є важливим напрямом для України. Їх створення та розвиток можуть стати потужним інструментом для залучення іноземних інвестицій, стимулювання експорту, створення робочих місць та підтримки інноваційної діяльності. Для досягнення ефективності у цій сфері доцільно використати міжнародний досвід функціонування ВЕЗ. Зокрема, Україна може застосувати міжнародний досвід у створенні спеціалізованих зон, спрямованих на розвиток конкретних галузей економіки, таких як IT, агропромисловість, енергетика чи виробництво з високою доданою вартістю.

Враховуючи міжнародний досвід, Україна може впровадити програми фінансування, розвивати інфраструктуру для бізнесу (технопарки, бізнес-центри) та спрощувати адміністративні процедури. Це дозволить покращити інвестиційний клімат і підвищити конкурентоспроможність України на глобальному ринку. Розвиток міжнародної економічної діяльності України повинен базуватися на чіткій стратегії, що включатиме євроінтеграцію, оптимальне використання ВЕЗ та підтримку МСБ. Інтеграція міжнародного досвіду, інновацій та реформ стане основою для сталого економічного зростання та інтеграції у глобальну економіку.

Рис. 3.3 Схема напрямів активізації інвестиційної діяльності України

Джерело: розроблено на основі [61, 150-154]

Запропоновано декілька головних факторів (рис. 3.3), які б сприяли активізації інвестиційної привабливості України, враховуючи міжнародний інвестиційний досвід: підтримка малого та середнього бізнесів, подолання та зменшення впливу корупції, розвиток інфраструктури, підвищення рівня життя населення та підвищення конкурентоспроможності країни, ефективне використання СЕЗ. Також було запропоновано схему (В.1) активізації інвестиційної діяльності в Україні (Додаток В).

Прискорення економічного розвитку України та реалізація її європейської інтеграції потребують від владної еліти та суспільства глибокого розуміння ключових факторів, тенденцій і ризиків, що впливають на сучасну світову, зокрема європейську економіку. Саме ці знання дозволять країні підвищувати свою конкурентоспроможність, покращувати добробут громадян та гармонійно інтегруватися в європейський цивілізаційний простір. Євроінтеграція для України відіграє стратегічну роль, адже забезпечення соціально-економічної конвергенції з ЄС є одним із ключових пріоритетів її розвитку. Ефективна інтеграція з Євросоюзом здатна стати важливим стимулом для зростання інституційного та соціально-економічного потенціалу України, що має особливе значення в умовах повоєнного відновлення.

Досягнення цілей європейського зближення потребує значних, а подекуди й радикальних інституційних змін, які мають ґрунтуватися на використанні досвіду постсоціалістичних країн-партнерів. Це сприятиме згуртованості та збалансованому розвитку країни. Попри зовнішню агресію та внутрішні виклики, Україна має всі передумови для продовження руху в напрямку демократичних цінностей, верховенства права, боротьби з корупцією, розвитку громадянського суспільства та зміцнення соціально-економічної системи.

Економічна співпраця України з ЄС відкриває нові можливості для покращення економічного розвитку країни, її інтеграції у світові економічні процеси, а також для реалізації реформ в ряді ключових секторів економіки. Водночас, це партнерство ставить перед Україною низку викликів, таких як

адаптація до європейських стандартів, необхідність структурних реформ, а також політичні та економічні ризики, що виникають в умовах глобальної нестабільності.

Російсько-українська війна суттєво трансформувала геополітичний ландшафт Європи, надавши безпековим питанням пріоритетного значення. Завдяки цим змінам Україна отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. Попри значну підтримку з боку ЄС у цей складний період, повне виключення всіх передбачених етапів вступу до ЄС виглядає малоймовірним через низку причин, зокрема неготовність України функціонувати як повноправний член Союзу в багатьох сферах.

Забезпечення потреб суспільства в енергетичних ресурсах із гарантуванням стабільного функціонування економіки є стратегічним завданням для будь-якої держави. В умовах війни Росії проти України енергетична інфраструктура країни стала однією з основних цілей для атак. Прямі збитки, завдані руйнуваннями об’єктів енергетики внаслідок масованих авіаударів, на фоні недостатнього рівня оборонних систем, перевищили 16,1 мільярда доларів. Значна частина енергосистеми зазнала суттєвих пошкоджень: виведено з ладу або пошкоджено близько 45% гідроелектростанцій (ГЕС) і 90% теплових електростанцій (ТЕС). Окрім того, на тимчасово окупованих територіях або в зонах активних бойових дій залишилося близько 35% енергетичних об’єктів, включаючи найбільшу в Європі Запорізьку атомну електростанцію. Втрата потужності обсягом 9 ГВт, яка еквівалентна енергоспоживанню Нідерландів, спричинила масштабні проблеми з енергопостачанням. У пікові періоди аварійні та стабілізаційні відключення електроенергії охоплювали до 95% часу в окремих місяцях. Крім електроенергетики, значних пошкоджень зазнала газотранспортна інфраструктура, включаючи підземні сховища газу. Із 2022 року в Україні припинили роботу всі нафтопереробні та газопереробні заводи, які до цього забезпечували близько 30% внутрішнього попиту на нафтопродукти [64, с.26-28].

Висновки до розділу 3

Для успішного завершення інтеграційного процесу Україні необхідно посилити зусилля у подоланні системних проблем, зокрема шляхом боротьби з корупцією, підвищення прозорості діяльності органів влади та забезпечення ефективного функціонування ринкової економіки. Значна увага має бути приділена модернізації інфраструктури, стимулюванню інвестицій та зміцненню інституційної спроможності. Гармонізація нормативно-правової бази, створення сприятливого бізнес-клімату та розширення доступу до європейських ринків є ключовими факторами успішної інтеграції. Реалізація цих завдань забезпечить Україні економічну стабільність, соціальний розвиток та зміцнення позицій у європейському співтоваристві.

Міжнародна економічна діяльність України є ключовим фактором її економічного зростання та інтеграції у світові економічні процеси. Головним стратегічним вектором є співпраця з Європейським Союзом, що включає розвиток торговельних відносин, залучення інвестицій та модернізацію промисловості в межах угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі. Однак повільний прогрес у євроінтеграції потребує розробки чіткої стратегії, орієнтованої на впровадження передових міжнародних практик та адаптацію до сучасних геополітичних реалій. Одним із перспективних напрямів є відновлення функціонування вільних економічних зон (ВЕЗ), які можуть стати інструментом залучення інвестицій, підтримки експорту та створення робочих місць. Для їх ефективності необхідно врахувати міжнародний досвід, зокрема, створювати спеціалізовані ВЕЗ у таких галузях, як ІТ, агропромисловість та енергетика. Успішне функціонування таких зон потребує прозорих умов для інвесторів, модернізації інфраструктури та ефективного управління. Також важливим є розвиток малого та середнього бізнесу (МСБ) як основи для стимулювання інновацій, створення робочих місць та зростання економіки.

ВИСНОВКИ

Міжнародна торгівля є важливою складовою глобальної економіки, яка забезпечує обмін товарами, послугами та технологіями між країнами. Вона грунтується на теоретичних підходах, таких як теорія порівняльних переваг, яка пояснює економічну взаємозалежність держав через нерівномірний розподіл ресурсів і необхідність різних технологій для виробництва товарів. Міжнародна торгівля класифікується за різними критеріями, що включають експорт, імпорт, реекспорт, а також різні масштаби та типи торгових операцій.

Міжнародна торгівля є основним інструментом для економічної спеціалізації країн, що дозволяє оптимально використовувати ресурси і зосереджуватися на виробництві товарів і послуг з порівняльними перевагами. Глобалізація та лібералізація торговельних відносин сприяють розвитку світової економіки, зокрема через зниження торгових бар'єрів і рух капіталу.

Європейський Союз пройшов значний шлях еволюції, від заснування Європейського співтовариства вугілля і сталі у 1951 році до створення економічного та політичного союзу з 27 країнами-членами. Основою інтеграції став Маастрихтський договір 1992 року, який визначив основні принципи ЄС, включаючи створення спільного ринку та забезпечення чотирьох основних свобод.

Євроінтеграція є важливим стратегічним напрямом зовнішньої політики України, що сприяє її економічному розвитку через розширення торгово-економічних зв'язків з ЄС. Співпраця між Україною та Європейським Союзом розпочалася з 1990-х років і набула значної активності після підписання Угоди про асоціацію, яка включала створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ). Це передбачало лібералізацію торгівлі, гармонізацію стандартів та спрощення митних процедур.

Розвиток інвестиційної діяльності в межах україно-європейського економічного партнерства є ключовим аспектом для зміцнення економічних зв'язків між Україною та ЄС. Основними чинниками, що сприяють

інвестиційному співробітництву, є розвиток нормативно-законодавчої бази, прозорість інвестиційних процесів і правова захищеність інвесторів.

Геополітичне розташування України та її економічний потенціал надають значні можливості для розвитку співпраці з Європейським Союзом. Україна є важливим торговим партнером для ЄС, при цьому зовнішньоекономічна діяльність, включаючи торгівлю та інвестиції, сприяє економічному зростанню обох сторін. Успішна реалізація угоди про глибоку та всеосяжну зону вільної торгівлі вже призвела до значного зростання обсягів торгівлі, що продовжує зміцнювати економічні зв'язки між Україною та ЄС. Також статус кандидата до ЄС надає Україні різні торговельні привілеї.

Аналіз розвитку міжнародної економічної діяльності України та ЄС в контексті економічної глобалізації показує, що інтеграція України в глобальну економіку, зокрема через співпрацю з ЄС, є важливим чинником економічного розвитку країни. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС створює нові можливості для розвитку торгівлі, інвестицій і впровадження європейських стандартів у різних секторах. Співпраця з ЄС має не лише економічний, а й геополітичний характер, сприяючи стабільності та безпеці в регіоні.

Процес європейської інтеграції України стикається з численними зовнішніми та внутрішніми проблемами, такими як війна, економічна криза, корупція та недостатня модернізація інфраструктури. Проте, незважаючи на ці труднощі, Україна демонструє прогрес у правовій адаптації та співпраці з ЄС. Для успішної інтеграції необхідно продовжувати реформи, покращувати інфраструктуру, посилювати боротьбу з корупцією та розвивати інноваційну економіку, орієнтовану на європейські стандарти.

Основні стратегічні вектори міжнародної економічної діяльності України зосереджуються на євроінтеграції, що є ключовим шляхом до модернізації економіки, залучення інвестицій та створення нових робочих місць. Україна має значний потенціал для інтеграції у глобальну економіку, зокрема завдяки природним ресурсам, географічному положенню та висококваліфікованій робочій силі.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Перерва П.Г., Максименко Я.А., Климова С.О., Сокол К.М., Гарник Л.П. Міжнародна економіка: основні поняття / Навчально-методичний посібник // Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». – Харків : НТУ «ХПІ», 2020. – 39 с.
2. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" №959-XII від 16.04.1991, із останньою редакцією від 03.09.2024. URL посилання: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text
3. Закон України "Про валюту та валютні операції" №2478-VIII від 21.06.2018, із останньою редакцією від 01.07.2024. URL посилання: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text
4. Закон України "Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україні" №332-XIV від 22.12.1998, із останньою редакцією від 31.12.2023. URL посилання: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-14#Text
5. Закон України "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті" №185/94-ВР від 23.09.1994, із останньою редакцією від 07.02.2019. URL посилання: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185/94-вр#Text
6. Закон України "Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності" №1792-VIII від 20.12.2016, із останньою редакцією від 01.01.2024. URL посилання: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1792-19#Text
7. Теорія і практика зовнішньої торгівлі : навчальний посібник / Л. І. Григорова-Беренда, М. В. Шуба. – 2-ге вид., випр., перероб. і доп. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. – 136 с.
8. Теорія та практика зовнішньої торгівлі: конспект лекцій для студентів спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» / Укладачі: Ушакова Н.Г., Помінова І.І. – Х. : ХДУХТ, 2020
9. Міщенко Д. А., Міщенко Л. О. Теоретичні основи механізму державного регулювання зовнішньо-економічної діяльності в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021.
10. Козак Ю.Г., Ковалевський В.В. Міжнародна економіка: в питаннях та відповідях Київ. Центр навчальної літератури, 2016.
11. Кулицький С. Зовнішня торгівля України: стан, проблеми та перспективи. Україна: події, факти, коментарі. 2018. № 10. С. 39–52.
12. Етапи розвитку міжнародної торгівлі. URL посилання: https://osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19120/
13. Тохтамиш Т. О. Торговельно-економічне співробітництво України з країнами ЄС / Т. О. Тохтамиш, Я. М. Мірошниченко // Молодий вчений. – 2018. – № 4. – С. 839-843.
14. Інтенсивність міжнародної торгівлі як індикатор ступеня міжнародної торговельної інтеграції / Т. Ф. Гордєєва // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2017. – Вип. 27(1). – С. 27-32.

15. Міжнародні економічні відносини: Навчальний посібник / А.І. Боярчук, Р.П. Огородник, І.А. Плющик, Н.М. Антофій, Н.Є. Федорова – Херсон, ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», – 2018. – 374 с.
16. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року №995_03, набрання чинності для України міжнародного договору від 01.02.1991. URL посилання: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_003#Text
17. Європейський Союз: історія і засади функціонування: навч. Посіб – 2-ге вид., виправ. / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко. – К.: Знання, 2012. – 759 с.
18. Маастрихтський договір про створення ЄС [Електронний ресурс]: Договір 92/С 224/01 від 31.08.1992 року – Режим доступу до оригіналу тексту: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1992:224:FULL&from=EN
19. Європейська інтеграція : навч. посіб. / за ред. М. І. Макаренка, Л. І. Хомутенко; [М. І. Макаренко, Л. І. Хомутенко, І. І. Д'яконова та ін.]. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 344 с.
20. Європейський Союз: навч. посіб. / [А.О. Бояр, Н.П. Карпчук, Н.І. Романюк та ін.]; за ред. А.О. Бояра, С.В. Федонюка. Київ: 2020, 600 с.
21. Європейське право: Інституційне право Європейського Союзу, кн. перша / В.І. Муравйов, О.М. Шпакович, О.М. Лисенко, О.В. Святун – К: Ін Юре, 2015. – с. 312.
22. Право Європейського Союзу : підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко та ін.] ; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 9-те, змінене та допов. Харків : Право, 2019. 442 с.
23. Регіональна політика Європейського Союзу: підручник / ред. В. Чужикова. К.:КНЕУ, 2016. 486 с.
24. European council in Copenhagen, conclusions of the presidency. Копенгагенська Європейська Рада (21–22 червня 1993 р.), підсумки зустрічі та затвердження Копенгагенських критеріїв.
Режим доступу: https://www.consilium.europa.eu/media/21225/72921.pdf
25. Постанова Верховної Ради України "Про Основні напрями зовнішньої політики України» № 3360-XII від 02.07.1993. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text
26. Указ Президента України "Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу" № 615/98 від 11.06.1998. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615/98#Text
27. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Урядовий портал КМУ. Режим доступу: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu
28. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони №984_011 від 21 квітня 2014 року. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/ed20140321#Text

29. Регламент (ЄС) Європейського парламенту та Ради ЄС № 2022/870 від 30 травня 2022 року про тимчасові заходи з лібералізації торгівлі. Режим доступу: https://ukraine.europarl.europa.eu/cmsdata/272230/P9_TA(2023)0125.pdf
30. Регламент (ЄС) 2023/1077 Європейського Парламенту та Ради від 31 травня 2023 року про тимчасові заходи лібералізації торгівлі, що доповнюють торговельні пільги, що застосовуються до українських товарів. Режим доступу: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1077
31. Резолюція Європейського парламенту від 23 червня 2022 року щодо статусу кандидатів України, Республіки Молдова та Грузії (2022/2716(RSP)). Режим доступу: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1077
32. Про захист іноземних інвестицій в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 10.09.1991 № 1540a-XII – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540a-12/ed19910910#Text
33. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000 № 2121-III, із останньою редакцією від 28.04.2023 – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text
34. Маастрихтський договір про створення ЄС [Електронний ресурс]: Договір 92/C 224/01 від 31.08.1992 року – Режим доступу: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:1992:224:FULL&from=EN
35. Про встановлення перехідних заходів для двосторонніх інвестиційних угод між державами-членами та третіми країнами [Електронний ресурс]: Регламент Європейського Парламенту та Ради № 1219/2012 від 12.12.2012. Режим доступу: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R1219&from=EN
36. Про Європейський фонд стратегічних інвестицій [Електронний ресурс]: Регламент Європейського Парламенту та Ради № 2015/1017 від 25.06.2015. – Режим доступу: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R1017&from=EN
37. Про координування законів, що стосуються підприємств спільного інвестування в цінні папери [Електронний ресурс]: Директива ЄС 85/611/ЕЕС. – Режим доступу: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31985L0611&from=EN
38. Про альтернативні інвестиційні фонди [Електронний ресурс]: Директива Європейського Парламенту та Ради № 2011/61/EU від 08.06.2011: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0061&from=EN
39. Про функціонування Європейського Союзу [Електронний ресурс]: Договір ЄС № С 224/6 від 31.08.1992. – Режим доступу: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:11992E/TXT&from=EN
40. Причепа І. В. Інвестиційна політика європейського союзу в межах зовнішньоекономічних зв'язків з Україною [Електронний ресурс] / І. В. Причепа, О. А. Сметанюк, О. Г. Ратушняк. // Ефективна економіка. – 2020. – № 5. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_5_34
41. Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]: "Візія національного економічного розвитку 2030": https://nes2030.org.ua/#rec246061582

42. К.Л. Маркевич. Реалізація національних економічних інтересів України у залученні прямих іноземних інвестицій. Київ: 2021. – 297 с.
43. Романенко В. А., Лебедева Л. В. Зовнішня торгівля України з ЄС: тенденції, проблеми, перспективи. Економіка і суспільство. 2017. № 9. С. 71–77.
44. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. Офіційний веб-портал Міністерства Фінансів України. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/
45. Міністерство цифрової трансформації України. Інвестиційна діяльність в Україні за 2021 та 2022 роки. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: https://data.gov.ua/dataset/f32bbc73-51f5-46d5-9450-18112ce66e6f/resource/79895deb-051c-4ddd-9dfb-c3b69674e105
46. Міністерство економіки України. Стан інвестиційної діяльності в України. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо інвестиційного клімату в Україні 1 квартал 2024 року. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9cb46b66-6285-4f7f-a08e-f450f32f0cb2&title=InvestitsiinaDiialnistVUkrainiZa1-Kvartal2024-Roku\
47. Eurostat. EU27 trade by SITC product group. [Електронний ресурс]: – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ext_st_eu27_2020sitc/default/table?la
48. Центр зовнішньополітичних досліджень Center for foreign policy. Підсумки зовнішньої торгівлі товарами україни в 2022-2023 р. [Електронний ресурс]: – Режим доступу до ресурсу: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/pidsumky-zovnishnyoi-torgivli-tovaramy-ukraine-v-i-kvartali-2023.pdf
49. Національний інститут стратегічних досліджень. Зовнішня торгівля товарами. Підсумки першого півріччя 2023 року. [Електронний ресурс]: – Режим доступу до ресурсу: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya-tovaramy-pidsumky-i-pivrichchya-2023-roku
50. Представництво України при Європейському Союзі. Показники торговельно економічного співробітництва Україна-ЄС. [Електронний ресурс]: – Режим доступу до ресурсу: https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelno ekonomichne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes/pokazniki-torgovelno-ekonomichnogo spivrobitnictva-ukrayina-yes
51. Глобалізаційні процеси у світовій економіці: виклики та можливості для України : колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. О.О. Борзенко ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Електрон. дані. – К., 2022. – 264 с. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/Globalizaciyniprocesy-u-svitoviy-economici.pdf
52. Угода “Про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони” від 21.03.2014. [Електронний ресурс]: – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
53. Матюшенко І.Ю. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції: навчальний посібник / І. Ю. Матюшенко, С. В. Беренда, В.В. Резінков. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 496 с.

54. Закон України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” №2411-VI від 01.07.2010, із останньою редакцією від 31.03.2023. URL посилання: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text
55. Л.М. Романюк, доц., канд. екон. наук. Сучасні тенденції міжнародної економічної діяльності України. Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна. Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки, 2021, вип. 6 (39), с. 52-53.
56. Офіційний вебсайт Європейського Союзу. Основні висновки Доповіді 2023 р. щодо України. [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/основні-висновки-доповіді-2023-р-щодо-україни_uk?s=232
57. Результати, перспективи і напрями конвергенції країн ЄС. Можливості для України. Razumkov Centre. Серпень 2024. [Електронний ресурс]: https://razumkov.org.ua/images/2024/09/11/2024_Converg_Issues_UKR_EU_UKR_ENG.pdf
58. Centre for Economic Strategy. Stronger Together: Present and Future Challenges on Ukraine’s Road to EU Integration. [Електронний ресурс]: https://ces.org.ua/en/accession-is-the-best-possible-scenario/
59. Center of Public Finance and Governance. Ukrainian Draft Budget for 2025: Main Characteristics and Strategic Priorities. Summary and Key Findings. [Електронний ресурс]: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/10/Digest_-Draft-Budget-for-2025.pdf
60. Дмитро Науменко, Олександра Булана, Сніжана Дяченко. Український центр європейської політики. Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни: виклики та можливості. Київ, 2023 – 62 с.
61. К.Л. Маркевич. Реалізація національних економічних інтересів України у залученні прямих іноземних інвестицій. Київ: 2021. – 297 с.
62. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс]: Закон України № 4618-VI від 22.03.2012. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text
63. Міжнародна економіка: підруч. / С.О. Гуткевич, М.Д. Корінько, Ю.М. Сафонов. – 3-є видання, перероблене та доповнене. – Вид-во “Діса Плюс”, 2021. – 428 с.
64. Енергетика України та ЄС: пріоритетні завдання на короткострокову перспективу та основні напрями співпраці. Геннадій Рябцев, головний науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень. [Електронний ресурс]:
https://razumkov.org.ua/images/2024/09/11/2024_Converg_Issues_UKR_EU_UKR_ENG.pdf
65. Методичні рекомендації до написання кваліфікаційної магістерської роботи складені на основі Положення про випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу в Університеті ДФС України, затвердженого Вченою радою Університету, протокол від 26.03.2020 №4, та введеного в дію наказом Університету ДФС від 26.03.2020 №431. О.В. Коляда, О.В. Черникова.

ДОДАТОК А
Таблиця А.1

Характеристика етапів розвитку міжнародної торгівлі

Загальний опис розвитку етапу	**Чинники зовнішнього середовища та особливості торговельних процесів**	**Регулювання торгівлі**
I етап – з XVIII ст. до першої половини XIX ст.		
Характеризується швидким розвитком промисловості та технологій, що суттєво вплинули на розширення світового ринку. Основним драйвером стала індустріалізація та транспортні інновації, такі як перехід від вітрильників до пароплавів і відкриття Суецького каналу, що сприяло збільшенню товарообміну між Європою та Азією	Промислові революції, залучення нових регіонів світу до товарообігу, розвиток траспортної мережі світу, революція з засобах зв'язку	Перевага політики протекціонізму та зародження політики фритридертсва
II етап – друга половина XIX ст. – початок Першої світової війни (1914р.)		
Відзначається активним впливом науково-технічного прогресу, який покращив якість товарів та їх транспортування, а також сприяв вдосконаленню транспортних шляхів, таких як залізниці та Панамський канал. Головною особливістю цього етапу став вивіз капіталу, що дозволив промислово розвиненим країнам захоплювати ринки збуту та джерела сировини в менш розвинених країнах	Розвиток транспортних шляхів, розвиток монополістичного виробництва, науково-технологій прогрес у виробництві, швидке зростання товарообороту	Посилення протекціоністських тенденцій в державній політиці, перехід від захисного до наступального протекціонізму
III етап – період між двома світовими війнами (1914-1939рр.)		
Позначений руйнівними наслідками Першої світової війни, економічними кризами, такими як Велика депресія, та початком формування двох світових економічних систем. У цей час міжнародні торговельні зв'язки значно ослабли, а обсяги торгівлі різко скоротилися через політичні та економічні потрясіння	Тривале й глибоке порушення торговельних зв'язків, різке коливання обсягів товарообміну, переважно сировинна структура експорту та імпорту	Посилення митного протекціонізму, крах міжнародної валютної системи та виникнення валютних організацій

Продовження Таблиці А.1

IV етап – повоєнний (1950-60-ті роки)		
Характеризувався значним зростанням обсягів світового експорту – до 7% щорічного приросту. Цей період відзначився кількома ключовими тенденціями: розділенням світу на дві економічні системи – капіталістичну та соціалістичну, а також розпадом колоніальної системи, що привело до політичної незалежності багатьох країн. Іншою важливою тенденцією стало формування регіональних економічних блоків, таких як Бенілюкс, ЄАВТ та ЄЕС	Збільшення темпів зростання світового товарообороту, зрушення в товарній структурі експорту, послаблення позицій країн які розвиваються, посилення позицій: Японії, ФРН, Італії, США, Франції та Великобританії у світовому експорті	Перехід до політики лібералізації зовнішньоторговельних зв'язків, реалізація митно-тарифних заходів під егідою ГАТТ
V етап – сучасний (з початку 1970-х років по сьогодні XX ст.)		
Можна поділити на два основні періоди: період конкуренції між двома світовими системами господарства – капіталістичною та соціалістичною (до початку 90-х років), і період глобалізації світової економіки (з початку 90-х). США втратили свою домінуючу позицію, тоді як експорт Німеччини та Японії зростав, а у 80-х роках лідерами стали і нові індустріальні країни Азії (Сінгапур, Гонконг, Тайвань). До середини 90-х США знову стали лідером за конкурентоспроможністю. Розвинені країни контролюють ринок наукомісткої продукції, тоді як країни, що розвиваються, поступово збільшують частку експорту готової продукції.	Різке збільшення обсягів торгівлі, підвищення ролі зовнішньої торгівлі, значення коливань рівня світових цін, зрушення в товарній структурі імпорту, поширення встановлених та довготривалих відносин між країнами, підвищення ролі країн які розвиваються, посилення конкуренції між економічними гігантами сьогодення	Перехід від тарифного регулювання до нетарифного, неопротекціонізм, стимулювання експортного виробництва, поява тенденції до створення різноманітних економічних блоків та організацій

Джерело: на основі джерела [12]

ДОДАТОК Б

Таблиця Б.1

Динаміка структури зовнішньої торгівлі товарами України в період 2021–2023

Товарна структура експорту України, млн дол США	**2021**				**2022**				**2023**	
	I	**II**	**III**	**IV**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**I**	**II**
УСЬОГО, млн дол. США	12482	14960	17138	18533	12771	7937	9700	10491	9800	8661
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	5186	5614	7039	9848	6447	3607	5908	7418	6732	5028
Частка у структурі експорту, %	42	38	41	53	50	45	61	71	69	58
Мінеральні продукти	1898	2489	2276	1211	1487	1171	932	519	510	672
Частка у структурі експорту, %	15	17	13	7	12	15	10	5	5	8
Продукція хімічної та пов’язаних з нею галузей промисловості	527	771	908	967	507	379	396	386	326	343
Частка у структурі експорту, %	4	5	5	5	4	5	4	4	3	4
Деревина та вироби з неї	505	638	732	616	538	597	541	442	440	500
Частка у структурі експорту, %	4	4	4	3	4	8	6	4	4	6
Промислові вироби	201	242	261	242	178	137	127	127	148	139
Частка у структурі експорту, %	2	2	2	1	1	2	1	1	2	2
Чорні й кольорові метали та вироби з них	3026	3902	4643	4148	2698	1212	1077	894	917	1185

Продовження Таблиці Б.1

Частка у структурі експорту, %	24	26	27	22	21	15	11	9	9	14
Машини, устаткування, транспортні засоби та прилади	845	942	938	1094	645	574	539	523	537	591
Частка у структурі експорту, %	7	6	5	6	5	7	6	5	5	7
Частка переробної промисловості у структурі експорту, %	17	17	17	16	15	21	17	14	15	18
Товарна структура імпорту України, млн дол США	**2021**				**2022**				**2023**	
	I	**II**	**III**	**IV**	**I**	**II**	**III**	**IV**	**I**	**II**
УСЬОГО, млн дол. США	14251	15247	18573	21684	13753	11448	13850	16500	15755	14680
Продовольчі товари та сировина для їх виробництва	1875	1729	1750	2312	1480	1309	1501	1730	1788	1672
Частка у структурі експорту, %	13	11	9	11	11	11	11	10	11	11
Мінеральні продукти	2536	2360	4126	4977	3780	2445	3233	3257	3779	2062
Частка у структурі експорту, %	17	15	22	23	27	21	23	20	24	14
Продукція хімічної та пов’язаних з нею галузей промисловості	3036	3234	3782	4340	2738	1735	2443	2436	2816	2695
Частка у структурі експорту, %	21	21	20	20	20	15	18	15	18	18

Продовження Таблиці Б.1

Деревина та вироби з неї	292	367	385	440	264	129	249	264	227	240
Частка у структурі експорту, %	2	2	2	2	2	1	2	2	1	2
Промислові вироби	811	776	1061	1023	621	614	856	1210	738	736
Частка у структурі експорту, %	5	6	7	6	5	3	5	4	4	5
Чорні й кольорові метали та вироби з них	737	976	1227	1281	671	387	700	729	659	770
Частка у структурі експорту, %	5	6	7	6	5	3	5	4	4	5
Машини, устаткування, транспортні засоби та прилади	4438	5320	5622	6465	3372	3033	3638	4784	4251	4379
Частка у структурі експорту, %	31	35	30	30	25	26	26	29	27	30
Частка переробної промисловості у структурі експорту, %	60	65	59	58	51	46	51	50	50	55
Сальдо зовнішньої торгівлі, млн дол США	-1769	-287	-1435	-3151	-982	-3511	-4150	-6009	-5955	-6019

Джерело: створено на основі даних Eurostat та НБУ (статистика зовнішнього сектору) [47]

ДОДАТОК В

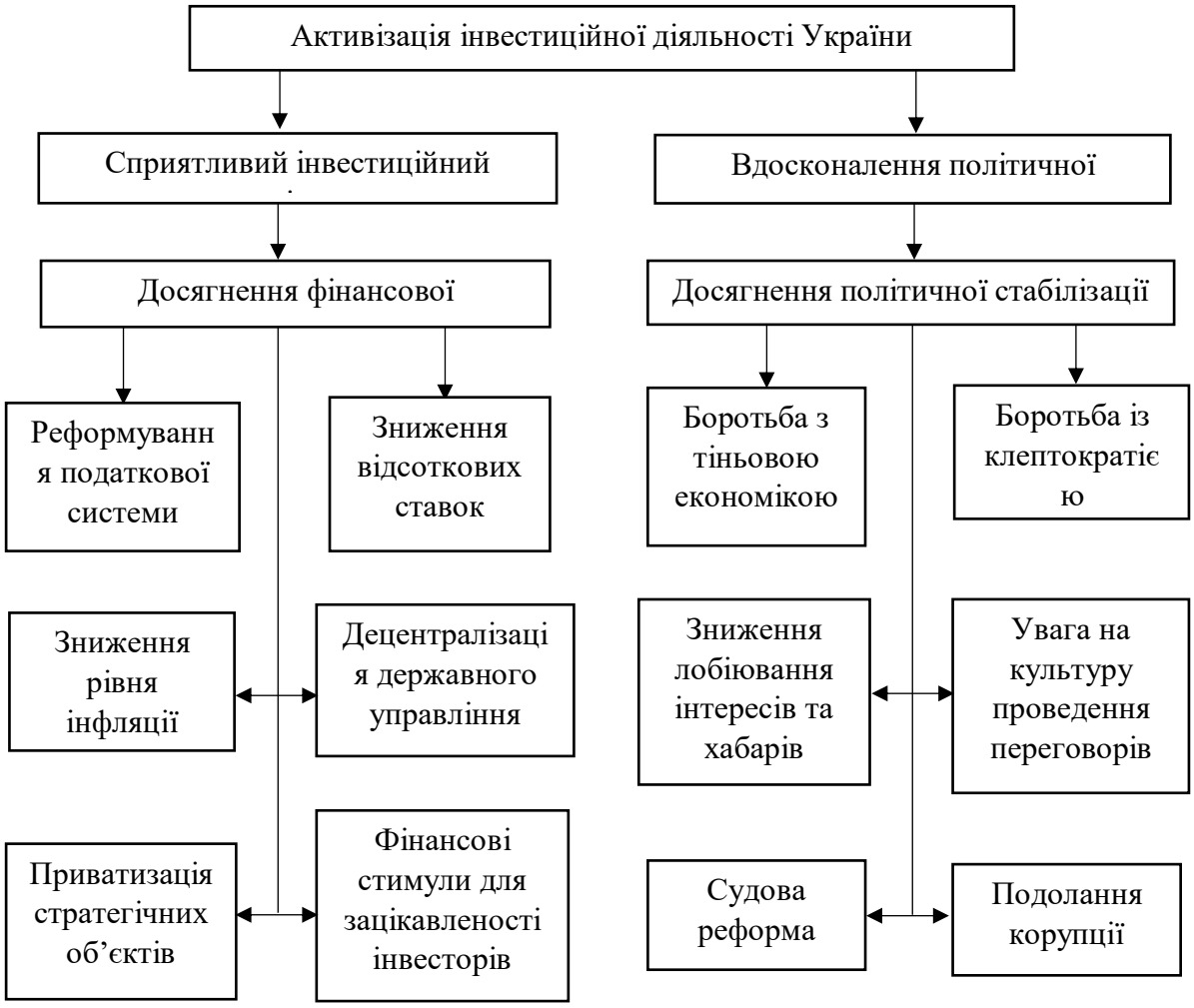

Рис. В.1 Схема активізації інвестиційної діяльності України

Джерело: на основі [84, с. 176]

Про перевірку кваліфікаційної роботи (проекту) на академічний плагіат

№ з/п 1	ПІБ автора твору	2 курсу, групи МБМ-23-1, Костюченко Віталій Васильович
2	ПІБ наукового керівника	д.е.н, професор, завідувач кафедри Лазаренко Дмитро Олександрович
3	Тип роботи, що перевіряється (курсова, кваліфікаційна робота (проєкт)	Кваліфікаційна робота
4	Тема роботи	Торгівля між Україною та ЄС: стан та перспективи
5	Рік написання	2024 рік
6	Оригінальний текст у роботі складає %	77,54 %
7	Схожість %	22,46 %
8	Цитати %	1,73 %

Відповідальна особа кафедри

Тетяна Гавришук
(Ім'я Прізвище)

Відгук керівника кваліфікаційної магістерської роботи

Кваліфікаційна магістерська робота Костюченка В.В. на тему: «Торгівля між Україною та ЄС: стан та перспективи» присвячена актуальній темі розвитку торговельних відносин між Україною та Європейським Союзом, що є важливим аспектом економічної інтеграції України в європейський ринок. У роботі здійснено комплексний аналіз сучасного стану торговельного співробітництва, виявлено основні проблеми та запропоновано шляхи їх вирішення. У процесі виконання дослідження автор продемонстрував високий рівень теоретичних знань, вміння працювати з аналітичними матеріалами та нормативно-правовою базою, а також здатність до самостійного наукового пошуку.

Разом із позитивними сторонами роботи варто відзначити деякі недоліки. Обсяг дослідження виявився дещо надмірним, що потребувало його скорочення відповідно до вимог щодо написання магістерської роботи. Також була надана рекомендація щодо уточнення та актуалізації окремих джерел у списку використаної літератури, а пронумеровані сторінки необхідно було скоригувати згідно з вимогами чинної методички кафедри.

Крім того, при підготовці презентації до захисту було рекомендовано приділити більше уваги графічним зображенням та їхній аналітичній інтерпретації, щоб забезпечити максимально чітке та наочне подання ключових аспектів дослідження теми.

Керівник кваліфікаційної магістерської роботи _____

(підпис) (дата)

Висновок кафедри про кваліфікаційну магістерську роботу

Кваліфікаційна магістерська робота здобувача вищої освіти Костюченка В.В.

після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від « 07 » 01 2025 № 1 допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ Паянок Тетяна Миколаївна, к.е.н, доцент

(підпис) (прізвище, ініціали)

Рецензія

на кваліфікаційну магістерську роботу
Костюченко Віталія Васильовича
на тему: **"Торгівля між Україною та ЄС: стан та перспективи"**

Актуальність теми. Обрана тема дослідження є надзвичайно актуальною у сучасних умовах, оскільки проведення комплексного аналізу сучасного стану торгівлі між Україною та Європейським Союзом, визначення основних тенденцій та проблем, а також виявлення перспектив розвитку цих відносин в майбутньому. У роботі детально розглянуто торгівельні відносини між Україною та Європейським Союзом.

Наукова новизна полягає в комплексному аналізі аналіз сучасного стану та перспективи розвитку торгівлі між Україною та ЄС, що включає в себе: динаміку зовнішньої торгівлі між сторонами, основні товарні позиції, торговельні угоди та співпрацю, а також вплив торгівлі на економічний розвиток та інтеграцію України на світовий ринок.

Якість проведеного аналізу проблеми, текстового та табличного матеріалу. Робота вирізняється високим рівнем проведеного аналізу. Автор використовує широкий спектр статистичних даних, нормативно-правових документів, аналітичних звітів міжнародних організацій та економічних досліджень. Представлені таблиці та графіки сприяють кращому розумінню основних тенденцій і проблем у торгівельних відносинах між Україною та Європейським Союзом. Візуалізація даних та структурований підхід до викладення матеріалу підвищують загальну якість дослідження.

Обґрунтованість пропозицій і висновків. Рекомендації та висновки, наведені у роботі, мають практичне значення та базуються на реальних викликах, з якими стикається транспортна система України. Особливо варто відзначити запропоновані заходи щодо модернізації транспортної інфраструктури, покращення координації між державними органами та бізнесом, а також активне використання цифрових технологій для оптимізації логістичних процесів.

Загальний висновок і оцінка роботи. Кваліфікаційна магістерська робота Костюченко Віталія Васильовича є ґрунтовним дослідженням актуальної проблематики аналізу сучасного стану торгівлі між Україною та Європейським Союзом. Робота виконана на високому науковому рівні, має логічну структуру, містить обґрунтовані висновки та практичні рекомендації. Враховуючи високий рівень проведеного аналізу, системність дослідження та практичну значущість отриманих результатів, роботу можна оцінити **на відмінно**.

Рецензент: к.е.н., доцент, доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту Національного університету біоресурсів і природокористування України Лобушець Ф. В. Лобушець

Підпис засвідчую
пров. фахівець відділу кадрів Ольга Любар

ВІДДІЛ КАДРІВ